

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2019

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Hromasová

**Šikana jako sociálně patologický jev na základní škole ve
Středočeském kraji**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2019

BACHELOR THESIS

Veronika Hromasová

**Bullying as a socially pathological phenomenon at
elementary school in Central Bohemian Region**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Doc. PaedDr. Slavomír Laca,
Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce Doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, Ph.D. za odborné vedení této práce. Dále bych ráda poděkovala respondentům, kteří mi ochotně odpovídali na otázky v dotazníku a tím mi pomohli při realizaci dotazníkového šetření.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá šikanou na základní škole v kontextu sociálně patologických jevů. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit míru informovanosti u žáků, případně i míru vlastních zkušeností. Dílčím cílem je proniknutí do aktuální problematiky základních škol v České republice. V teoretické části je definována šikana, jsou zde představeny její druhy a formy. Dále vykresluje role účastníků. Jsou zde také zmíněny sociálně patologické jevy a prevence, která je na základních školách uplatňována. V praktické části byl proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření s respondenty z řad žáků základních škol ve Středočeském kraji.

Klíčová slova

Agresor, dotazníkové šetření, kvantitativní výzkum, oběť, prevence, sociálně patologické jevy, šikana, základní škola

Annotation

The bachelor thesis deals with bullying in elementary school in the context of social pathological phenomenon. The main goal of the bachelor thesis is to find out the level of awareness of students, or the level of personal experience. A partial goal is to come through the current issues of primary schools in the Czech Republic. The theoretical part defines bullying, its types and forms are introduced. It also depicts the roles of participants. There are also mentioned social pathological phenomenon and prevention, which is applied in elementary schools. Practical part consists of quantitative research carried out in the form of a questionnaire whose respondents were pupils from elementary schools in the Central Bohemian Region.

Keywords

Aggressor, bullying, quantitative research, questionnaire investigation, prevention, primary school, socially pathological phenomenon, victim

ÚVOD.....	11
TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 ŠIKANA JAKO POJEM.....	13
1.1 Příčiny vzniku šikany.....	14
1.2 Podoby šikany.....	15
1.3 Rozpoznání šikany.....	18
1.4 Fáze šikany.....	20
1.5 Aktéři šikany.....	22
1.5.1 Agresor.....	23
1.5.2 Oběť.....	24
1.6 Další aktéři šikany.....	25
1.6.1 Třída.....	25
1.6.2 Třídní učitel.....	25
1.6.3 Rodiče agresora a oběti.....	26
1.6.4 Společnost.....	27
2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY.....	28
3 PREVENCE ŠIKANY VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
4 VLASTNÍ VÝZKUMNÁ ČÁST.....	35
4.1 Projekt výzkumu.....	35
4.2 Cíl výzkumu.....	35
4.3 Metodologie.....	36
4.4 Stanovení hypotéz.....	37
4.5 Výběr vzorku respondentů.....	38
4.6 Průběh výzkumného šetření.....	39
5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	40
5.1 Ověření hypotéz.....	59
5.2 Shrnutí průzkumného šetření.....	63
5.3 Doporučení do praxe.....	64
6 DISKUZE.....	66

ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	69
SEZNAM ZKRATEK	72
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	75

ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje tématu šikany, jakožto sociálně patologickému jevu v základní škole. Jedná se o jeden z nejčastěji řešených problémů ve školství za poslední roky. Cílem empirické části práce je zjistit míru informovanosti u žáků, případně i míru vlastních zkušeností. Dílčím cílem celé práce pak je proniknutí do aktuální problematiky základních škol v České republice.

Toto konkrétní téma bylo zvoleno, neboť se týká celé populace, ne jen její části. Autorka sama se o dané téma zajímá, neboť se s tímto rizikovým jevem setkala osobně během studia na osmiletém gymnáziu a také v rámci jejích praxí na základní škole, kde poznala šikany z pozice pedagogického pracovníka. Ráda by tedy získala hlubší vhled do tohoto rizikového chování, který by jí mohl pomoci při budoucí práci ve školním prostředí.

Šikana ve škole je jev stejně starý jako škola sama. A protože je základní škola povinná pro všechny, každý jeden člen naší společnosti si v sobě nese otisk toho, jak se cítil na základní škole a jak byl následně ovlivněn během celého svého vzdělávacího procesu. Šikany řadíme mezi závažné sociálně-patologické jevy. V praxi však často i v současné době přetrvává trend, kdy kompetentní osoby mají tendence situaci zlehčovat a tvářit se jako by se nic nedělo. Agresivní chování bývá bagatelizované a obrací se v žert. Učitelé, a často i samotní rodiče, nejsou schopni zareagovat na změny v chování zoufalé oběti. Proto je velmi důležité se tématu šikany a jinému agresivnímu chování věnovat, dopřát mu dostatečnou pozornost a zacílit na správnou prevenci.

Šikany nestačí pouze odsuzovat a potlačovat ji, v první řadě je potřeba pochopit její rozvoj u daného případu. Nelze ji generalizovat, neboť každá škola, každá třída i každý jeden případ šikany je svým způsobem jedinečný, vyžaduje tedy i jiný přístup a následný postup při jejím řešení.

V dnešní době se šikana rozmohla natolik, že v některých případech nejsou šikanováni pouze „slabší“ jedinci, ale v oblasti školství bývají šikanováni dokonce učitelé nebo jiní zaměstnanci školy, například školník nebo uklízečka. Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem trestné činnosti a v některých opravdu

závažných případech dokonce může být čin identifikován jako organizovaný zločin. Šikana je opravdu nebezpečná. Jejím důsledkem může být i nevratné poškození zdraví šikanovaného, a to jak duševního, tak i tělesného. Některé případy mohou bohužel končit i smrtí oběti.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část čerpá z poznatků získaných při studiu odborné literatury. Je rozdělena do tří kapitol, ve kterých jsou rozebrány sociálně patologické jevy obecně a prevence ve školním prostředí, ovšem největší část je věnována šikaně samotné. V podkapitolách jsou pak rozebrány okolnosti šikany, její aktéři, podoby a fáze.

Praktická část je také rozdělena do tří kapitol. Celou praktickou část otevírá projekt výzkumu, ve kterém je rozvrhnutý plán celého výzkumu, poté následuje navrhnutí hypotéz a následně zde byl aplikován kvantitativní výzkum formou anonymního dotazníkového šetření, které bylo provedeno rozesláním online verze dotazníku. Vzorek respondentů proběhl metodou sněhové koule. Stanovené hypotézy byly ověřeny za pomoci metody chí-kvadrát. Součástí praktické části je také shrnutí průzkumného šetření a následná doporučení do praxe.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA JAKO POJEM

Pojem šikana se objevuje již od 15. století a to i ve svém slovesném tvaru, tedy šikanování. V 15. století jej užívá francouzský básník Francoise Villon, když kombinací slov „chic“ a „ricaneur“ vzniklo slovo „chicaneur“, které lze přeložit jako vysmívat se nebo podvádět při hře.¹

Před listopadem 1989 o šikaně poprvé veřejně promluvil pražský psychiatr Petr Příhoda, český pojem šikana je tedy přisuzován právě jemu.

V odborné literatuře lze najít mnoho definic šikany. Definice, kterou uvádí Pavel Říčan, nám pojem šikana vykládá důkladněji. „*Slovo šikana pochází z francouzského slova chicane, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů, například vůči podřízeným nebo vůči občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová a nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat atd*“.²

Šikanu také definuje Dunovský a kolektiv následovně: „*Agrese, které se dopouští jedinec nebo skupina vůči jednotlivci nebo skupině víceméně bezbranným, ať už pro fyzickou nebo jinou slabost nebo nemožnost účinné obrany. Za charakteristické se považuje opakování agrese vůči téže oběti*“.³

¹ ŠTURMA, Jaroslav. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Hradec Králové: Líp, 2001. s. 5. ISBN 80-902289-5-x.

² ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha:Portál, 1995. S. 25. ISBN 80-7178-049-9.

³ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. s. 48 ISBN 80-7169-192-5.

Podle Vágnerové se ve výzkumech ukazuje, že se obětí šikany stává až 40 % dětí školního věku a 44 procent dětí přiznalo, že se setkala se šikanou.⁴

Podle Bendla se lze v současné době na školní půdě setkat také s novým jevem, který se označuje jako „ekonomická šikana“. V dětských vztazích se projevují rozdíly mezi ekonomickými možnostmi jejich rodin, kdy si děti vzájemně závidí věci, které mají či nemají. Žáci z movitějších rodin opovrhují těmi z chudších, posmívají se jim a shazují je před zbytkem třídy.⁵

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č. j. MŠMT-21149/2016 definuje šikanu následovně: „Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepřijemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.“⁶

1.1 PŘÍČINY VZNIKU ŠIKANY

Vznik šikany může ovlivnit mnoho různých faktorů. Zatímco některé nám mohou být zřejmé na první pohled, jiné jsou zjistitelné až při hlubším proniknutí do problému.

- *tlak k mužnosti* - jedna z možných skrytých příčin může být přílišný tlak na chlapce či muže, který jej nutí být silný a tvrdý, nikoliv přespříliš měkký; častější byl dříve, například na vojně

⁴ VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 9. ISBN 978-80-7367-912-5.

⁵ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.

⁶ *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016* [online]. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>, s.1.

- *touha po moci* - mnoho z nás můžeme mít v sobě skrytou touhu ovládat druhé, pocit moci je pro mnohé opojný, mohou si díky „posluhování“ oběti splnit různá svá přání
- *motiv krutosti* – stejně jako u předchozího bodu se můžeme setkat s jedinci, kteří nachází potěšení v utrpení jiných
- *zvědavost* – můžeme chápat jako cestu do nitra oběti, agresor je zvědavý, jak se oběť zachová při týrání, neboť se mu v podstatě duševně obnaží
- dalšími z možných příčin mohou být také nuda a potřeba nových zážitků, poruchy a nedostatky rodinného prostředí nebo vliv masmédií, díky kterým může u dětí docházet k otupění vnímání násilí⁷

Aby se však šikana mohla plně rozvinout, je potřeba, aby byly splněny následující tři podmínky:

- *přítomnost potencionálního šikanujícího agresora*
- *přítomnost potencionální oběti šikanování*
- *přítomnost takového klimatu skupiny, které šikanování připustí nebo mu nezabrání*⁸

1.2 PODOBY ŠIKANY

Vágnerová rozlišuje tyto tři dimenze agrese:

- fyzickou a verbální
- aktivní a pasivní
- přímou a nepřímou⁹

⁷ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

⁸ LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s.12. ISBN 80-86991-65-2.

⁹ VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. s. 74. ISBN 978-80-7367-611-7.

Kombinací těchto dimenzí nám vzniká osm základních druhů šikanování, které uvádí Kolář:

- *fyzické aktivní přímé*
- *fyzické aktivní nepřímé*
- *fyzické pasivní přímé*
- *fyzické pasivní nepřímé*
- *verbální aktivní přímé*
- *verbální aktivní nepřímé*
- *verbální pasivní přímé*
- *verbální pasivní nepřímé*¹⁰

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č. j. MSMT-21149/2016 dělí formy šikanování do dvou základních částí.¹¹

V první řadě se jedná o šikanu **přímou**, u které můžeme rozlišit fyzické, verbální a neverbální projevy.

- **Fyzické** – oběť je vystavována fyzickému týrání, může se jednat o kopání, bití nebo například tahání za vlasy
- **Verbální** – oběť bývá terčem zraňujících komentářů, které útočí například na její náboženské vyznání, rasu nebo sexualitu; také může být zesměšňována kvůli nepříznivé finanční situaci
- **Neverbální** – agresor pro týrání oběti využívá urážlivá a zastrašující gesta, posunky nebo ničí osobní věci a školní pomůcky oběti

¹⁰ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 37. ISBN 978-80-7367-871-5.

¹¹ *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016* [online]. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>, s. 1

Druhou podobou je šikana nepřímá, u které se může jednat jak o fyzické, tak i o nefyzické projevy. Tato podoba šikany působí oběti újmu především tak, že agresor využívá takového chování, které na první pohled nepůsobí jako šikana. V mnoha případech může být dokonce zastoupen jinou osobou.

- **Fyzické** – zejména v tomto případě se jedná o zastoupení agresora osobou třetí strany
- **Nefyzické** – v tomto případě se jedná hlavně o šíření lživých pomluv a o ničení reputace; tímto způsobem bývají šikanováni učitelé, např. za pomoci nepravého obvinění ze sexuálního obtěžování¹²

V současné době můžeme vymezit také tři nové formy šikany, jedná se o mobbing, bossing a kyberšikanu.

Mobbing

Na rozdíl od „klasické“ školní šikany se odehrává mezi dospělými, především na pracovišti. Stejně jako u šikany se obětí může stát v podstatě kdokoliv, nicméně do kritičtější skupiny můžeme opět zařadit jedince, kteří se liší od ostatních.¹³ Ve stručnosti se tedy jedná o nepřátelské vztahy mezi kolegy.

V roce 2015 se na webové stránce aktuálně.cz objevil článek, ve kterém jsou zveřejněny výsledky průzkumu firmy STEM/MARK, která na reprezentativním vzorku zkoumala zkušenosti s mobbingem.¹⁴ Tohoto výzkumu se zúčastnilo celkem 589 respondentů, všichni byli v tu dobu v pracovním poměru. Podle průzkumu má vlastní zkušenost téměř čtvrtina respondentů, konkrétně 23 %, tj. 135 osob.

¹² *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016* [online]. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>, s. 1

¹³ SVOBODOVÁ, L. *Bezpečný podnik: Mobbing – nebezpečný fenomén naší doby*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2007. s. 4. ISBN 978-80-86973-66-1.

¹⁴ Šikanu v práci zažila téměř čtvrtina Čechů, zjistil průzkum. *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/XzRvN>

Z těchto 135 osob je 43 % vystavováno některé z forem mobbingu jednou týdně a ještě častěji. 15% osob uvedlo, že jsou šikanovány jak svým nadřízeným, tak i kolegy, 25 % uvedlo kolegy a zbylých 60 % uvedlo jako agresora svého nadřízeného.

Obdobný výzkum byl proveden stejnou firmou již v roce 2013. Novější průzkum ukázal pouze nepatrný nárůst, nejvíce byl patrný mezi ženami jakožto oběťmi.¹⁵

Bossing

Stejně jako mobbing se vyskytuje na pracovišti, nicméně pozici tyрана zde obsazuje vedoucí pracovník. Jeho motivy mohou být různé, často se může jednat o úplné vypuzení oběti z pracoviště.¹⁶

Kyberšikana

V případě kyberšikany se jedná o zneužívání elektronických prostředků, například mobilních telefonů, sociálních sítí, e-mailů a chatovacích skupin za účelem poškození oběti. Velkým problémem v případě kyberšikany je to, že může probíhat 24 hodin denně, 7 dní v týdnu. Oběť se cítí být zatlačena do kouta, má pocit, že přišla o místa, která dřív brala jako bezpečná. V České republice se nejedná o trestný čin, nicméně v USA je brána jako federální zločin již od roku 2006.¹⁷

1.3 ROZPOZNÁNÍ ŠIKANY

Žáci, kteří se stali obětí šikanování, se často cítí být zahrnuti do kouta, mají strach si říci o pomoc. Šikaně často také mlčky přihlíží zbytek třídy, někteří jedince z lhostejnosti, jiní ze strachu, že by se sami také mohli stát obětí násilí. Můžeme tedy říci, že šikanování není záležitostí jedinců. Zbytku třídy se v takovém případě říká mlčící většina.

¹⁵ Mobbing. *Stem/Mark* [online]. 2015 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.stemmark.cz/mobbing-22015/>

¹⁶ SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Praha: Eurounion, 1996. S. 114. ISBN 80-85858-30-4.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. s. 91. ISBN 978-80-7367-611-7.

Pro neodborníka může být náročné šikanu odhalit, neboť se často zaměňuje škádlení a běžnou vztahovou tenzi. Schopnost rozeznat rozdíl mezi šikanou a škádlením je velmi důležitá jak pro lepší orientaci v situaci, tak i pro následnou nápravu. I přesto, že na první pohled může obojí vypadat velmi podobně, především pro časté žerty a nevhodné vtipy na adresu druhého, klíčové je zde to, jak toto chování obě strany vnímají.

Zatímco při škádlení by se měly bavit stejným množstvím obě strany a v případě psychické újmy druhého s tím iniciátor hned skončí a omluví se, v případě šikany je to přesně naopak. Iniciátor škodí oběti záměrně, má radost z toho, že se oběť trápí.¹⁸

S rozpoznáním šikany také úzce souvisí její známky, které lze rozdělit na přímé a nepřímé. Některé z níže uvedených známek mohou být běžnou součástí dění ve školním prostředí, nicméně v případě, že se objevují častěji, je nutné jim věnovat více pozornosti, neboť se jedná o známku probíhající šikany.¹⁹

Nepřímé známky se odráží především v chování dítěte a v jeho chování k okolí. Řadíme sem například záškoláctví, nedostatek zájmu o učení a následný propad ve školním prospěchu, somatizování (tj. bolesti hlavy a břicha, zvracení), ztrátu kamarádů, zanedbaný vzhled (oděrky, modřiny a jiná tělesná poranění) a ztráta vlastních koníčků.²⁰

Mezi přímé známky řadíme především způsoby, kterými dochází k šikanování. Spadá sem například poškozování oblečení a osobních věcí, zesměšňování, vydírání a vyhrožování nebo jiné omezování svobody.

¹⁸ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 64. ISBN 978-80-7367-871-5.

¹⁹ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. S. 49. ISBN 80-7178-049-9.

²⁰ VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. S. 78. ISBN 978-80-7367-611-7.

Přímá i nepřímá šikana se v podstatě vždy vyskytují společně, vyplývají jedna z druhé – oběť šikany bývá svými vrstevníky separována právě v době, kdy je týrána.²¹

1.4 FÁZE ŠIKANY

Podle Koláře můžeme označit pět stádií, ve kterých je zachycen postupný rozvoj šikany.

První stupeň - Ostrakismus

V prvním stupni se jedná se o vznik počátků šikany. Obvykle se ve třídě některý z žáků cítí špatně, nemá zde přátele a nemá se komu svěřit. V mnoha případech stačí, že se učitel zaměří na slabiny některého z žáků, nevhodně se o něm vyjadřuje a v podstatě jej ponižuje před zbytkem třídy. Takové děti se následně stávají zbytku dětí trnem v oku a začnou zažívat první, sice mírnější, ale i přesto velmi závažné psychické formy násilí. Může se jednat například o různé naschvály nebo pomluvy. Zbytek třídy se s ním nebaví, odstrkují jej, povyšují se nad ním, baví se na jeho účet. Takové dítě začíná přijímat roli utlačovaného a v kolektivu se začíná stranit. Tento první stupeň se může jevit jako těžko pozorovatelný. Učitel by měl umět rozlišit skutečný vtíp od špatného úmyslu a měl by mít cit pro rozeznání změn ve vztazích mezi dětmi ve třídě. Rodiče dítěte se většinou o prvním stupni šikany nedozví, maximálně můžou zaznamenat, že se postupně mění chování jejich dítěte.

Druhý stupeň - Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Druhý stupeň je charakteristický tím, že se upevňuje soudržnost skupiny na účet oběti, psychický nátlak přerůstá ve fyzickou agresi, přitvrzuje se manipulace s obětí. Agresor v této etapě vstřebává vlastní pocity uspokojení, které mu přináší to, když oběť napadá, ponižuje nebo jinak vylučuje z kolektivu. Ve skupině lze zaznamenat nárůst tenze, která se uvolňuje přes ostrakizované jedince, kteří mohou sloužit jako „hromosvod nálad“. Posledním záchytným bodem může být pozitivní jádro skupiny,

²¹ PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. 2. rozšíř. vyd. Praha: nakladatelství G plus G, 1999. s. 121 – 123. ISBN 80-86103-21-8.

kdy ve skupině existují kamarádské vztahy s obětí nebo například záporný vztah k násilí, pokud nic z toho ve skupině není, pak dochází k prolomení posledních morálních zábran a nic nebrání rozvoji šikany v ještě větším měřítku.

Třetí stupeň – Vytvoření jádra

Toto stádium je v podstatě možné označit jako rozhodující. Stále ještě existuje možnost vzniku pozitivní skupiny, která by oslabila vliv „úderného jádra“ a zažehnala by krizi ve skupině. Pokud tato silná pozitivní skupina nezasáhne, pak skupině agresorů nic nebrání přejít do dalších fází. Ke skupině agresorům se mohou přidávat další jednotlivci. Cílem tohoto „úderného jádra“ i nadále zůstávají slabší jedinci, jejichž bezmoc se utvrzuje s postupným narůstáním agrese ze strany agresorů.

Čtvrtý stupeň – Většina přijímá normy agresorů

Šikana se rozjíždí v plném rozsahu. V této fázi už není možné klást odpor. I z jinak ukázněných žáků se stávají agresori, kteří se aktivně zúčastňují týrání spolužáka. I oni nyní prožívají vlastní pocit uspokojení při trápení a týrání slabšího jedince ve skupině. Působení agresorů je tak silné, že jejich normy přijímá celá skupina. Dělají to především kvůli tomu, že se sami bojí, aby se nestali těmi týranými. Působení pedagogů nemá příliš velký vliv na chování takové skupiny, vliv je většinou úplně minimální, případně bývá zprostředkovaný přes „vůdce“, tedy přes vůdce agresorů.

Pátý stupeň - Totalita

Hovoříme zde už o dokonalé šikaně, kdy jsou normy „úderného jádra“ chápány a akceptovány zbytkem skupiny. Jeho charakteristickým znakem je to, že agresori jsou chápáni a uznáváni jako „vůdci“. Oběti jsou naopak vnímány jako úplný opak, bývají označovány např. jako „podlidi“. Vůdce agresorů ve skupině zaujímá vedoucí místo, rozhoduje o všem, co se ve skupině děje, stanovuje normy, podle kterých se zbytek skupiny řídí. Nejhorší možnou situací je, když se vůdce stane oblíbencem učitele, neboť se o vše ve skupině ochotně postará a všechno spolehlivě zařídí. Oběť v tomto stadiu často somatizuje, utíká do nemocí, popř. chodí za školu. V nejhorším případě končí sebeпоškozováním nebo pokusem o sebevraždu. Tento stupeň se na základní škole

málokdy stihne vytvořit, většinou se pedagogům podaří situaci podchytit už v některé z předchozích fází. Jedná se tedy spíše o záležitost věznic či výchovných ústavů.²²

Fieldová uvádí stupnici šikany, která „ilustruje progresivní vývoj šikany od neškodného škádlení po napadání a kriminální trestnou činnost:

- *Společenské škádlení*
- *Zraňující popichování*
- *Nenápadná nepřátelská řeč těla*
- *Agresivní fyzické chování (strkání, bouchání, kopání)*
- *Zlomyslné pomluvy (na webu, na chatech)*
- *Sexuální, genderové, rasové nebo náboženské pronásledování*
- *Sociální vylučování (osobně, elektronicky)*
- *Mobbing (útoky skupiny na jednotlivce)*
- *Hazing (ponižující rituály nováčků, mazáctví)*
- *Vydírání/uplácení*
- *Telefonické, elektronické napadání*
- *Poškozování majetku*
- *Fyzické násilí*
- *Použití zbraní*
- *Ublížení na zdraví*
- *Vražda*²³

1.5 AKTÉŘI ŠIKANY

Šikana jako jiné sociálně patologické jevy má své rizikové skupiny, ve kterých lze očekávat její rozvoj. Náchylnější jsou především takové skupiny, které mají tuhou

²² KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 46 -52. 78. ISBN 978-80-7367-871-5.

²³ FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Praha: Ikar, 2009. s. 78 ISBN 978-80-249-1176-2

kázeň. V současné době lze za rizikové označit především tyto instituce: základní a střední školy, střední odborná učiliště a vězení.²⁴

1.5.1 AGRESOR

Lovasová zmiňuje, že osobnost agresora může mít mnoho jiných podob, nicméně lze vytyčit i určité společné znaky. Takovým klíčovým znakem může být chabé morální cítění a nedostatek lítosti. U těchto dětí je také často patrný pozitivně laděný vztah vůči násilí. Dále se u nich také může projevit nutkání ovládat své okolí a vynucování moci. Ale stejně jako každá mince má dvě strany, i v případě agresorů může být vše zcela opačně a tyranem se může stát dítě, které se v kolektivu nesetkává s přílišnou oblibou, mající nízké sebevědomí.²⁵

Kolář rozděluje agresory do tří typů:

Oblíbenec – dítě se jeví jako slušné a kultivované, z výzkumů vyplynulo, že tyto děti mají v rodinách velmi důslednou a často až vojenskou výchovu, nedostává se jim lásky – což se může projevit sadistickými tendencemi, oběť týrá o samotě, bez svědků

Srandista – na první pohled se toto dítě může jevit jako oblíbené v kolektivu, dobrodružné a vlivné, což se promítá i ve stylu jakým týrá oběť – dělá to především pro zabavení sebe i ostatních; nebyla zjištěna žádná významnější specifika na poli výchovy v rodině

Nohsled – jedná se o dítě, které samo se šikanováním nezačíná, stal se její součástí v některém z pozdních stádií, především protože se samo nechce stát obětí tyрана²⁶

²⁴ LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 14 - . ISBN 80-86991-65-2.

²⁵ Tamtéž

²⁶ Tamtéž

1.5.2 OBĚŤ

Obětí šikany se může stát v podstatě kterékoliv dítě. Ve většině případů se však terčem tyrana stávají ty děti, které se odlišují od zbytku díky odlišné rase, zdravotnímu postižení, vlastnímu zevnějšku – zde se může jednat jak o výstřední barvu vlasů, tak o obezitu, nebo i o způsob oblékání. V některých případech se obětí šikany stávají také pro odlišné náboženské vyznání.²⁷

Podle Říčana se obětí může stát také dítě vychovávané hyperprotektivní osobou, nejčastěji se jedná o matku, která nenaučila dítě samostatnosti díky své všudypřítomné péči. Mezi typické znaky oběti můžeme zahrnout například plachost a bojácnost, často také nízké sebevědomí. Většinou se oběť straní zbytku skupiny, můžeme ji tedy také označit jako tichou a neaktivní.²⁸

Bourcet udává tyto znaky:

- *nesmělá, utlačovaná*
- *neklade žádný odpor*
- *klopí obličej směrem dolů, nebo jej odvrací*
- *je napjatá*
- *její oči bývají přimhouřené, nebo červené a uslzené*
- *dává najevo strach, stres, bezmoc svým hlasem, řečí těla, výrazem i svými slovy*

29

²⁷ BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Univerzita Komenského Bratislava: Public Promotion, 2008. S. 149. ISBN 978-80-969944-0-3.

²⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha:Portál, 1995. s. 35 ISBN 80-7178-049-9.

²⁹ BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. s. 22 ISBN 80-00-01552-8.

1.6 DALŠÍ AKTÉŘI ŠIKANY

Vedle již zmíněných agresorů a obětí má šikana ještě další své zúčastněné.

1.6.1 TŘÍDA

V první řadě je třeba zmínit třídu. V mnoha případech se stává, že se šikana ve třídě rozvine pouze proto, aby mohl agresor předvést ostatním svou sílu. Spolužáci takto získávají nové zkušenosti, neboť jsou součástí situace, která se opakuje v podstatě každý den. Všichni jsou si vědomi toho, že se jedná o něco zakázaného, co je v rozporu s jejich výchovou. Avšak právě tento zbytek třídy se nevědomky stává spojencem agresora v boji proti oběti. Některé z dětí se na stranu tyrana přidávají dobrovolně, mají totiž pocit, že si tím zaručí vlastní bezpečí. Ostatní, kteří se rozhodnou jít proti šikanování, jsou v očích agresorů bráni jako potenciální oběť.

1.6.2 TŘÍDNÍ UČITEL

Další, kdo se může zasloužit o detekci prvního stádia šikany, je sám pedagog. I v současné době však mezi některými pedagogy panuje názor, že je lepší nechat žáky, aby si svoje konflikty vyřešili sami. Ve chvíli, kdy se jedná o běžné malé potyčky mezi žáky je tento postoj na místě, dokonce může být pro žáky prospěšný. Učí se tím usmiřování a kompromisu. Nicméně je zásadní být schopen rozlišit drobné potyčky a ty závažné, ze kterých se šikana může rozvinout.³⁰

„Učitel někdy ignoruje známky šikany – bezděčně nebo vědomě – proto, že metodický pokyn MŠMT o šikaně mu ukládá odpovědnost, která je těžko únosná. Pokud totiž nevyšetří šikanu, o které ví, může být trestán. Jak ukázal výzkum, děti jsou často zklamány tím, jak málo učitelé proti šikaně dělají, jak ji přehlížejí, jak podceňují utrpení, které pro oběti znamená, jak polovičatě a neobratně ji vyšetřují a jak málo ji trestají. Takový vlašný přístup agresory nepřímo povzbuzuje.“³¹

³⁰ ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. s. 63 - 66. ISBN 978-80-247-2991-6.

1.6.3 RODIČE AGRESORA A OBĚTI

Co se týče dlouhodobých příčin, rodiče obou stran jsou zodpovědní za to, jak důslední byli při výchově svého dítěte. Právě výchova dítěte totiž ovlivňuje agresivitu dětí a celkový přístup k násilí. Nicméně zde se zaměříme na chování rodičů obou stran v případech zjištění šikany. Velkým problémem zde může být nedostatečná znalost problematiky, která může vést k podceňování situace. Zde je potřeba, aby se situace ujala škola, která by měla zajistit, aby byli rodiče o problematice dostatečně informováni. Je nutné mezi rodiči a školou navázat úzkou spoluprací, protože ve chvíli, kdy se osvěta zanedbává a je nedostatečná, mohou při řešení šikany nastat komplikace.

Rodiče oběti

I přes výhrůžky ze strany agresorů se některým rodičům podaří situaci rozklíčovat. Buď se jim nešťastná a utrápená oběť sama svěří nebo odhalí situaci na základě známek šikany, ať už přímých nebo nepřímých.

Děti po odhalení často trvají na tom, aby rodiče nic ve škole neoznamovali, bojí se, že by se situace mohla ještě zhoršit. A rodiče jim v mnoha případech vyhoví. Mnohdy sami nevěří, že by škola na situaci nějak zareagovala, naopak předpokládají, že by se škola mohla obrátit proti nim. Dětem tedy dávají rady typu, že je potřeba situaci vydržet a že určitě bude brzy lépe. Nicméně tyto rady jsou nerozumné, v podstatě nikdy se situace nevyřeší sama jako mávnutím kouzelného proutku.

V některých případech dokonce rodiče svoje děti obviňují, že si za vzniklou situaci mohou samy a je tedy na nich, aby si ji také samy vyřešily. Dětem tento přístup vůbec neprospívá, ba naopak – vyvolává v nich ještě větší pocit osamělosti a úzkosti.³²

„Ani rodiče oběti však není radno na základě zkušeností paušálně podceňovat. Mnozí reagují správně: podpoří své děti emočně, zajistí jejich ochranu, s plnou energií získávají podrobné informace, spolupracují se školou a jejich pomoc může být pro pedagogy velmi cenná.“³³

³² ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. s. 69 – 70. ISBN 978-80-247-2991-6.

³³ Tamtéž

Rodiče agresora

Ve většině případů nemají rodiče agresora nejmenší tušení, že je jejich dítě součástí šikany nebo že je právě agresorem. Dítě se tím totiž doma rozhodně nechlubí. Pokud dojde na odhalení šikany a probíhá její vyšetřování, časem dojde k označení dítěte za agresora a škola kontaktuje rodiče, aby jim sdělila jaká je situace. V tu chvíli mají někteří rodiče tendence se dítě zastávat a tvrdit, že jedná o pouhou „klukovinu“. Naopak jiný typ rodičů se rozhodne dítě potrestat, to ale u dítěte jen podpoří agresivitu a má chuť se za to oběti pomstít. Můžeme zmínit také ten typ rodičů, kteří celou vyvstalou situaci chápou jako projev ostrých loktů, který dítěti pomáhá se v životě neztratit.³⁴

Bylo by však chybou, kdybychom na základě těchto zkušeností rodiče agresorů „házeli do jednoho pytle“. Jsou mezi nimi i lidé prosociálně orientovaní s běžnými standardy, kterým se výchova z různých důvodů vymkla z rukou, aniž to tuší, i bezradné osamělé matky, které se děsí toho, jak se jejich dítě vyvíjí, a možná už samy trpí jeho hrubostí a bezohledností.“³⁵

1.6.4 SPOLEČNOST

„Respekt k autoritám všeho druhu upadl. Policisté to někdy vyjadřují hořkým bonmotem: Kdysi o policajtovi platilo: „Na rohu ulice stojí, každý se ho bojí.“ Pak přišla doba, kdy platilo: „Na rohu ulice stojí, nikdo se ho nebojí.“ A současnost? „Na rohu ulice stojí, každého se bojí.“ Ve škole bohužel nejsme daleko od oné třetí fáze: „U tabule stojí...“³⁶

Vztahy mezi žáky jsou odrazem současných celospolečenských poměrů, jde tedy říci, že spolu škola a společnost úzce souvisí. Vzhledem k tomu, že úpadek kázně se stal ve společnosti naprosto normálním jevem, můžeme se zaměřit na příčiny, které tuto situaci ovlivňují. Mezi školou a rodinou můžeme vycítit napětí. Mezi těmito dvěma

³⁴ ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikamu*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. s. 68 – 72. ISBN 978-80-247-2991-6., 2010

³⁵ Tamtéž

³⁶ Tamtéž

institucemi je zásadní vzájemná důvěra a spolupráce, ty se však po době komunismu obnovují příliš pomalu a dochází tím ke komplikacím při prevenci šikany i při jejím případném řešení. Současná doba je velmi nakloněna směrem k masmédiím a násilí v nich figuruje jako běžný konzumní artikl.³⁷

2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Pro správné definování sociálně patologických jevů je nutné nejdříve vymežit určité pojmy.

Prvním z těchto pojmů je **norma**. Sociální normu lze definovat jako obecné pravidlo, podle kterého se chovají členi společnosti a je pro ně závazné. Její charakter je sociálně regulativní, dá se tedy říci, že chování jak určuje, tak i reguluje. Norma vymezuje jevy, či chování, které jsou správné a žádoucí, obvyklé či přípustné. Je časově a kulturně proměnlivá – to, co může být pro jednu část společnosti normální, jiná část společnosti může daný jev považovat za deviantní.³⁸

Dalším z pojmů je **sociální deviace**. Tímto pojmem označujeme odchylky, či úchytky, případně způsob chování, který není konformní vůči sociální normě. Rozlišujeme pozitivní a negativní deviace. V případě pozitivní deviace se jedná o přespřílišné lpění na dodržování norem. Negativní deviace označuje jakkoliv intenzivní porušení norem. Kajanová jako příklad uvádí abstinenci a alkoholismus.³⁹

Sociální deviace existuje v podstatě ve všech kulturách, její charakter je univerzální. Můžeme říci, že na celém světě neexistuje ani jedna společnost, jejíž členové by se chovali zcela konformně a deviace by se u nich vůbec neprojevíly.⁴⁰

³⁷ ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. s. 72 ISBN 978-80-247-2991-6.

³⁸ KAJANOVÁ, Alena. *Sociální patologie: vybrané kapitoly*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. s. 6. ISBN 978-80-7394-449-0.

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. s. 7. ISBN 80-210-2511-5.

Pojem **sociální patologie** je spojován se jménem Herbert Spencer. Tento britský sociolog termín zavedl do sociologie ve 2. polovině 19. století.⁴¹ Využívá se k souhrnnému označení pro společensky nežádoucí jevy.

Pojem sociální patologie můžeme chápat rozdílnými pohledy na základě oboru. **Absolutistický pohled** rozděluje svět na dva jasně dané protipóly - dobro a zlo, má jasně dané sociální normy a i sebemenší odchylka je zde vnímána jako sociální patologie. **Moralizující pohled** rozděluje všechny osoby do dvou skupin – v jedné skupině jsou osoby, jejichž chování je vždy považováno za morální a správné, naopak chování osob ve druhé skupině je vždy považováno za deviantní. Osoby z druhé skupiny se i přes pozitivní změnu ve svém chování nikdy nemohou dostat do první skupiny. **Medicínský pohled** chápe deviantní chování jako nemoc celé společnosti. **Relativistický model** chápe deviantní chování v souvislosti se současným sociokulturním prostředím a přihlíží k dalším okolnostem chování.⁴²

⁴¹ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). s. 14. ISBN 978-80-247-2781-3.

⁴² KAJANOVÁ, Alena. *Sociální patologie: vybrané kapitoly*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. s. 10. ISBN 978-80-7394-449-0.

3 PREVENCE ŠIKANY VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Stejně jako u ostatních sociálně patologických jevů či asociálního chování je i v případě šikany nejdůležitější především primární prevence, specifická i nespecifická. Cílem primární prevence je především výchova harmonického jedince. Ve školách ji využíváme také pro vybudování pozitivního klimatu, jak ve třídě, tak i v celé škole. Na pozitivním klima jsou pak založené dobré vztahy v kolektivu, otevřená a bezpečná komunikace mezi žáky samotnými, nebo také mezi žáky a učiteli.

Nedílnou součástí primární prevence by mělo být také rozvíjení sociálních dovedností dětí. Sociální dovednosti jsou totiž součástí pozitivního klima ve škole, pomáhají ji dotvořit. Rozlišujeme pět složek sociálních dovedností: kooperaci, asertivitu, odpovědnost, empatii a sebekontrolu.

Vzhledem k tomu, že se vedle dalších rizikových jevů považuje šikana za obzvláště závažný problém, je na místě, aby se odborníci začali zabývat důsledným bojem proti tomuto zlu. Je zcela nezbytné, aby bylo pedagogům a dalším pedagogickým pracovníkům na půdě školy umožněno se průběžně odborně vzdělávat, absolvovat supervizní setkání a konference, díky kterým získají potřebnou kvalifikaci. Mimo škol je nutné vytvořit strategii jednotného postupu i v celém resortu školství. Vhodnou školní prevencí, do které je však vedle předcházení šikany nutné zahrnout i možnosti, díky kterým se žáci obrání před agresivními spolužáky, je následně možné eliminovat výskyt tohoto sociálně patologického jevu.⁴³

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č. j. MŠMT-21149/2016⁴⁴ uvádí: „*Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany. Je důležité, aby škola tyto hodnoty*

⁴³ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s.78. ISBN 978-80-7367-871-5.

⁴⁴ *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016* [online]. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>, s.2

jasně komunikovala směrem dovnitř školy i vně a zřetelně je hájila a prosazovala (např. tím, že objeví-li se šikana, přistupuje škola k řešení včasné a otevřeně). Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola. Stěžejní roli a zodpovědnost za tuto oblast nese ředitel školy, jeho role a aktivní přístup k problematice předcházení a řešení šikany je nenahraditelná.“

Autoři Řičan a Janošová řeší ve společné publikaci problematiku prevence ve třech úrovních.

Prevence na úrovni školy jako celku

Jako jeden z neúčinnějších prostředků prevence uvádějí hustotu dozoru během přestávek, včetně jeho organizace. Ve chvíli, kdy jsou chodby a další prostory školy dostatečně pokryty dospělými, kteří však nevěnují pozornost dění v samotných třídách, dochází právě zde k šikanování obětí. Propracovaná taktika tyranů je v podstatě neodhalitelná, neboť tito malí tyraní si zajistí u některého ze svých nohsledů hlídku u dveří, která se pak ozve v případě, že se ke třídě přiblíží dozor. Osvědčenou formou prevence tedy je pravidelná kontrola všech tříd i dalších zákoutí.

Školy také zavádí takzvaný Peer program. Během něho jsou vybíráni starší žáci, kteří projdou speciálním výcvikem a následně pomáhají mladším dětem. Předávají jim svoje znalosti, informují je o možných rizicích v rámci sociálně patologických jevů. Mohou spolu také trénovat, jak se zachovat v případě, že se u nich ve třídě objeví šikana, nebo když jim někdo nabídne cigaretu či jinou návykovou látku, apod.

Další důležitou součástí školní prevence je školní řád. V něm by se měly nacházet kromě obecných zásad ohleduplnosti také výslovné zákazy fyzického násilí a jakéhokoliv jiného druhu síly za účelem ublížení slabším. S jeho aktuálním zněním by měli být seznámeni vedle žáků také jejich rodiče.

Prevence na úrovni jednotlivých tříd

Pro zjištění vztahů ve třídě je vhodné s žáky využít metodu sociogram. V současné době existuje mnoho různých verzí, kterou jsou zpracovány hravě, a pro děti je jejich vyplňování zábavné. Tuto metodu je možné opakovat pravidelně, díky ní je také možné

pozorovat změny, které se dějí v dětských vztazích a případně včas podchytit rozvíjející se šikanu. Dále je také možné využívat anonymní důvěrnou schránku.

Součástí mnoha školních preventivních aktivit také bývá sestavování pravidel třídy. Na jejich sestavení se podílí celá třída.

Prevence na úrovni jednotlivců

V tomto případě se pedagog zaměřuje na žáky, kteří se již dříve stali jedním z aktérů šikany. Mohou je pozorovat jak při běžných aktivitách ve škole, tak i při kontaktu s vrstevníky. Je vhodné si vést záznamy, které je následně možné předložit rodičům či odborníkům.⁴⁵

Bendl zmiňuje tři základní druhy prevence:

Primární prevence – je využívána především v případě, že se v daném prostředí šikana ještě nevyskytla; obecně lze říci, že primární prevence je jednodušší a mnohdy i účinnější než prevence sekundární; spočívá hlavně v důsledné informovanosti dětí, jejich rodičů i celé veřejnosti; hlavními využívanými aktivitami jsou ty, které mají za cíl pěstování zdravého sebevědomí

Sekundární prevence – navazuje na primární prevenci ve chvíli, kdy se ve skupině šikana již projevila, jejím cílem je zastavení rozvoje a snaha o to, aby se šikana už nevrátila; velmi důležitá je včasná a důsledná diagnostika, pedagogická opatření a také výchovná práce s agresory i oběťmi, následovaná případnými sankcemi pro tyranu

Terciární prevence - lze říci, že v současné době v podstatě neexistuje a jedná se spíše o ideu; naráží na problém, že agresora nelze vyjmout ze školy a umístit jej do specializovaného zařízení⁴⁶

⁴⁵ ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.

⁴⁶ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.78 ISBN 80-86642-08-9

Kolář uvádí schéma prevence školních šikan:

1. *Pedagogická komunita, která posiluje imunitu školních skupin a celých škol proti onemocnění šikanováním*
2. *Specifický program proti šikanování jako dílčí součást školní komunity, který dokáže případné onemocnění brzy detekovat a účinně léčit*
3. *Odborné služby resortu školství, tvořené pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry, diagnostickými ústavami apod., jejichž úkolem je umět řešit pokročilé šikany a vůbec poskytnout servis v oblasti prevence šikanování*
4. *Spolupráce škol s odborníky u jiných resortů a nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování. Patří sem například spolupráce s kriminalisty pro mládež, sociální kurátory, dětskými psychiatry (zejména při brutálních a kriminálních šikanách)*
5. *Pomoc a podpora ministerstva a krajských úřadů školám při vytváření prevence šikanování*
6. *Kontrola škol ze strany České školní inspekce, ministerstva školství a krajských úřadů, jak jsou připraveny ochránit žáky před šikanováním*
7. *Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi, jako je např. Amnesty International v ČR, Občanské sdružení proti šikanování apod.⁴⁷*

Škola by měla mít vytvořený dokument, ve kterém se řeší vytváření dobré školní atmosféry a rozvoj pozitivních vztahů ve škole, prevence šikany a postup při zjištění šikany. Tento dokument vychází z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016). Konkrétní název dokumentu je většinou Školní program šikanování, nicméně názvy se mohou různit. Tento program je součástí minimálního preventivního programu.

⁴⁷ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 198. ISBN 978-80-7367-871-5.

Některé školy v současné době také při zjišťování šikany využívají projekty dostupné na internetu, jedním z nich je Nenech to být. Tento projekt společnosti FaceUp Technology a Nadačního fondu Nenech to být spolupracuje se Scio a má podporu MŠMT. Za vznikem projektu stojí studenti a jejich cílem je bojovat se šikanou, sexuálním obtěžováním, vylučováním z kolektivu a dalšími sociálními problémy. Tento projekt se mimo škol využívá také ve firmách, klubech či letních táborech, protože šikana či jiné sociální problémy se vyskytují i jinde než jen v základních či středních školách.

Projekt se podařilo proniknout i do zahraničí, v současné době jej využívají například také v USA nebo v Austrálii.

Základem všech aktivit projektu je aplikace, webová i mobilní, která funguje na principu online anonymní schránky důvěry. Školy, které s touto aplikací spolupracují, pak v případě potřeby, získají anonymní informace od projektu o problému ve škole, na který se mohou zaměřit a vyřešit jej. Do schránky mohou kromě žáků napsat i jejich rodiče.

Dále se projekt zabývá také prevencí šikany, například pomocí různých letáčků a plakátů, které zasílají do škol. Mluví o šikaně v médiích a dělají přednášky pro školy, které školy mohou zařadit do svých preventivních programů.⁴⁸

⁴⁸ Co děláme. *Nenech to být* [online]. [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://www.skoly.nntb.cz/co-delame/>

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VLASTNÍ VÝZKUMNÁ ČÁST

Zatímco při vypracování teoretické části se autorka zabývá poznatky na téma šikany jakožto sociálně patologického jevu v základní škole na teoretické úrovni, v této části se věnuje danému téma v rovině praktické.

4.1 PROJEKT VÝZKUMU

Projektem výzkumu rozumíme rozplánování výzkumu na jednotlivé fáze. Přípravnou fází je prostudování odborné literatury na dané téma, tvorba myšlenkových map, atd. Součástí by také mělo být stanovení výzkumného problému, vytyčení konkrétních výzkumných cílů a stanovení hypotéz. V neposlední řadě je důležitý správný výběr vzorku respondentů, měl by být schopen věrohodně vypovídat v dané problematice.

V této práci byl zvolen kvantitativní výzkum formou anonymního dotazníkového šetření. Tato konkrétní metoda byla zvolena díky jednoduchosti aplikace, relativně rychlému průběhu a snadnému vyhodnocování, které je následně možné ověřit metodou chí-kvadrát.

4.2 CÍL VÝZKUMU

Hlavním cílem tohoto výzkumného šetření je zjistit míru informovanosti u žáků, případně i míru jejich vlastních zkušeností. Tento cíl byl stanoven především díky četnosti sociálně patologických jevů v současné společnosti. Dalo by se říci, že každý z nás se s šikanou ve školním prostředí setkal, lze pouze jen doufat, že větší část zprostředkovaně. Sama autorka se setkala s šikanou během studia na osmiletém gymnáziu a také v rámci jejích praxí na základní škole, kde poznala šikanu z pozice pedagogického pracovníka.

4.3 METODOLOGIE

Kvantitativní výzkum byl odvozen od slova kvantita. Kvantita je vlastností, kterou můžeme měřit a následně vyjádřit číslem. Označuje četnost, mnohost. Nutnou součástí je při vypracování kvantitativního výzkumu také stanovení hypotéz. Hypotézy je též možné označit jako domněnky, které propojují teoretickou a empirickou část. Po provedení výzkumu můžeme na základě zjištěných informací tyto hypotézy buď potvrdit, anebo vyvrátit.⁴⁹

Pro výzkumné šetření bylo v této bakalářské práci zvoleno dotazníkové šetření. Dotazník patří mezi jednu z nejčastěji využívaných metod při zjišťování údajů. Využíváme jej především kvůli tomu, že nám získává informace o velkém množství respondentů, které je následně možné generalizovat. Velkou výhodou představuje fakt, že dotazovaná osoba má dostatek času na důkladné rozmyšlení své odpovědi. Přílišná délka dotazníku či příliš časté využívání otevřených otázek může respondenty unavovat, případně i úplně odradit od vyplňování. Dotazníkové šetření nemělo trvat déle než 20 minut a jeho součástí by mělo být maximálně 50 otázek, nicméně tyto parametry jsou velmi individuální.⁵⁰

Ještě před vlastním dotazníkem se má správně objevit průvodní dopis, ve kterém tazatel vysvětluje význam dotazníku, případně informuje o jeho následném využití. Průvodní dopis by měl v respondentech vyvolat zájem, aby se následně rozhodli dotazník vyplnit.

V dotazníku rozlišujeme tři typy otázek – otevřené, uzavřené a polouzavřené. Úvodní část dotazníku by měla být složena z otázek úvodních, jejich úkolem je navázání kontaktu s dotazovanou osobou. Na začátek by též měly být voleny otázky, které se zajímají o současnou situaci a až poté by měly následovat otázky, které se zajímají o situaci minulou či budoucí. Po otázkách úvodních by měly navazovat

⁴⁹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). s. 59 – 62. ISBN 978-80-247-3006-6.

⁵⁰ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. S. 100 – 103. ISBN 80-85931-79-6.

otázky snadnější a bezproblémové. Následně se doporučuje položení náročnějších otázek, tedy těch, na které může být nejtěžší odpovědět. Tato část otázek v dotazníku bývá často klíčová pro následný výsledek výzkumu.

Součástí projektu výzkumu by měl být také předvýzkum, který se využívá jako test nástrojů. Jeho pomocí v praxi ověříme, zda teoretičtí respondenti vůbec disponují žádanými informacemi.

Pro ověření předem stanovených hypotéz byla v závěru dotazníkového šetření využita metoda dobré shody chí-kvadrát. Chí-kvadrát je testová metoda využívaná v matematické statistice. Chí-kvadrát testy se často využívají pro testování hypotéz. Tyto testy v podstatě spočívají v komparaci získané hodnoty testového kritéria spolu s kritickou hodnotou. Pokud naše získaná hodnota testového kritéria bude vyšší než kritická hodnota, pak zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme její alternativní variantu.⁵¹

4.4 STANOVENÍ HYPOTÉZ

Pro výzkumné šetření této bakalářské práce byly zvoleny následující čtyři hypotézy:

H1 Více dětí bylo svědky šikany než samotnými oběťmi

H2 Lze předpokládat, že je mezi dotazovanými méně těch, kteří se do školy bojí chodit než těch, které do školy chodí rády.

H3 V případě výskytu šikany se s tím svěří dospělému spíše oběti než svědci šikany.

H4 Lze předpokládat, že je větší četnost dětí, které si ve škole pomáhají než těch, v jejichž třídách si dělají naschvály.

Ověření hypotéz pomocí metody chí-kvadrát se nachází na stranách 56 – 59.

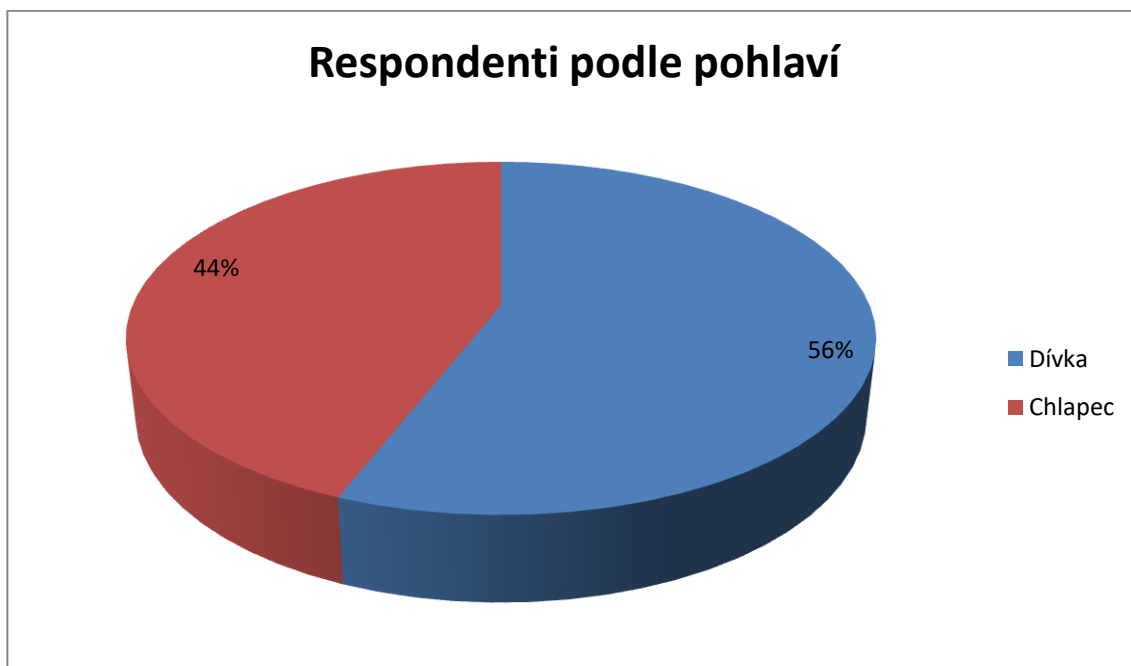
⁵¹ Chí-kvadrát test. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ch%C3%AD-kvadr%C3%A1t_test

4.5 VÝBĚR VZORKU RESPONDENTŮ

Při výběru výzkumného vzorku bylo v podstatě jediným požadavkem, aby se jednalo o žáky základní školy, která se nachází ve Středočeském kraji. Vzhledem k tomu, že mám spoustu takových žáků ve svém bezprostředním okolí, rozhodla jsem se nejprve osobně kontaktovat je. Následně jsem je požádala o přeposlání dotazníků jejich kamarádům, kteří též splňují výše zmíněná kritéria. Dá se tedy říci, že byla využita „metoda sněhové koule“, i když se tato metoda využívá v častější míře při kvalitativním výzkumu. Celkem se vrátilo přesně 100 vyplněných dotazníků. V následujících dvou grafech se dozvíme více o složení vzorku respondentů.

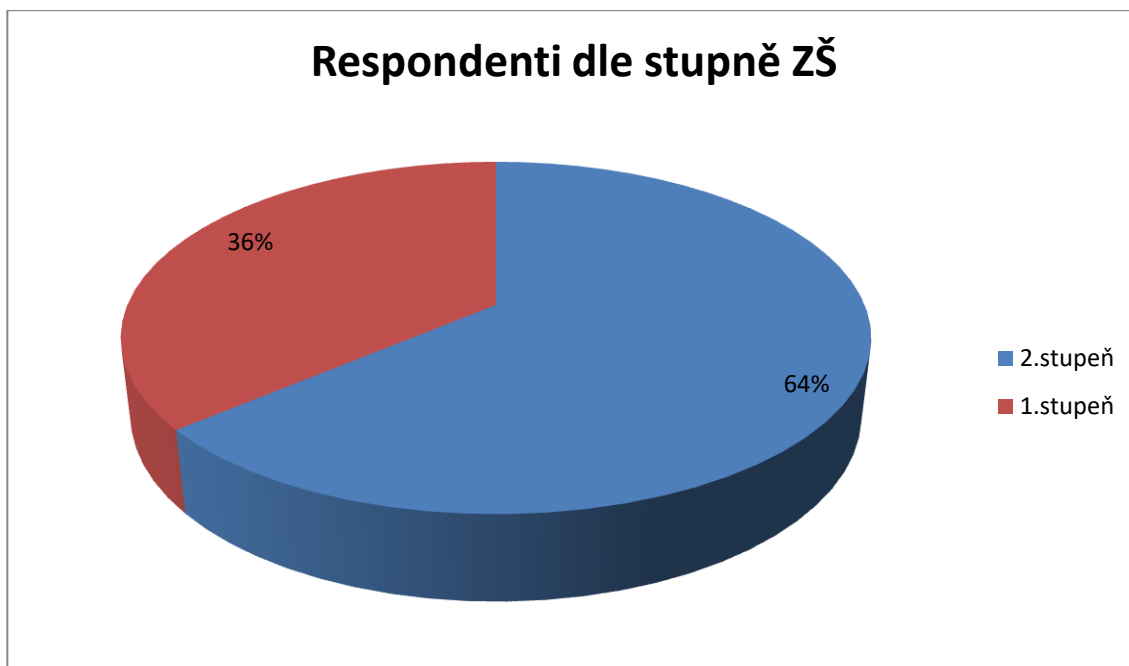
Z níže uvedeného grafu vyplývá, že většina respondentů byly dívky, celkově se jich zapojilo 56. Chlapců se zúčastnilo 44.

Graf 1 Složení respondentů podle pohlaví

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Graf 2 Respondenti podle stupně ZŠ

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že většina dotázaných dětí navštěvuje 2. stupeň základní školy, celkově se jedná o 64 žáků 2. stupně a 36 žáků 1. stupně.

4.6 PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Realizace výzkumného šetření probíhala dle projektu výzkumu. Po prostudování odborné literatury se přistoupilo k praktické části. Na začátku byl vytvořen autorský dotazník. Před zveřejněním byl vzor dotazníku předložen čtyřem na sobě nezávislým osobám, které jej měly zkusmo vyplnit a následně vyhodnotit, aby autorka věděla, zda jsou otázky snadno pochopitelné a správně formulované.

Po vyhodnocení předvýzkumu byla vyhotovena koncová verze autorského dotazníku. K vytvoření dotazníku byla použita internetová aplikace Formuláře, která spadá pod Google dokumenty. Dotazník otevíral průvodní dopis, v němž se autorka představila, informovala o anonymitě dotazníku a zmínila, jaký je jeho význam. Konec dotazníku doprovázelo autorčino poděkování za vyplnění.

Výsledná verze dotazníku, která byla zprostředkována respondentům, se skládala z 20 otázek. Na začátku se nacházely 2 uzavřené úvodní otázky, které zjišťovaly

pohlaví dotazovaného a také stupeň základní školy, který navštěvuje. Následovalo 16 uzavřených otázek s prostými odpověďmi Ano-Ne a dotazník uzavíraly 2 uzavřené otázky, které se doptávaly na formy šikany, u nich bylo více možností na výběr. Při sestavování otázek bylo dbáno spíše na jednoduchost, neboť byly předkládány oběma stupňům základní školy.

Jak již bylo zmíněno, dotazník byl šířen metodou sněhové koule mezi vrstevníky. Tato metoda byla zvolena především kvůli komplikacím, které zahýbaly celým světem v době, kdy výzkum probíhal. Pandemie, která ovlivnila celou společnost, zapříčinila, že byly české školy zavřené a osobní distribuce tedy nebyla možná. Rozvolňování nařízení vlády, které zahrnovaly i částečné znovuootevření škol, přišly až v době, kdy byl už výzkum uskutečněný. Z tohoto důvodu byla zvolena metoda online dotazníku, který byl skrytý veřejnosti a vyplnit jej mohl pouze ten, komu byl doručen internetový odkaz.

5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Následující kapitola se věnuje stručnému shrnutí výsledků dotazníkového šetření. Každá otázka je uvedena jednotlivě, výsledky jsou uvedeny v grafech, které jsou následně krátce ohodnoceny. Vzhledem k tomu, že počet respondentů byl rovných 100, procentuální výsledek byl rovný počtu dotazovaných, autorka tedy kvůli lepší přehlednosti nebude v komentáři u grafu uvádět procentuální výsledek, pouze výsledný poměr počtu dotazovaných.

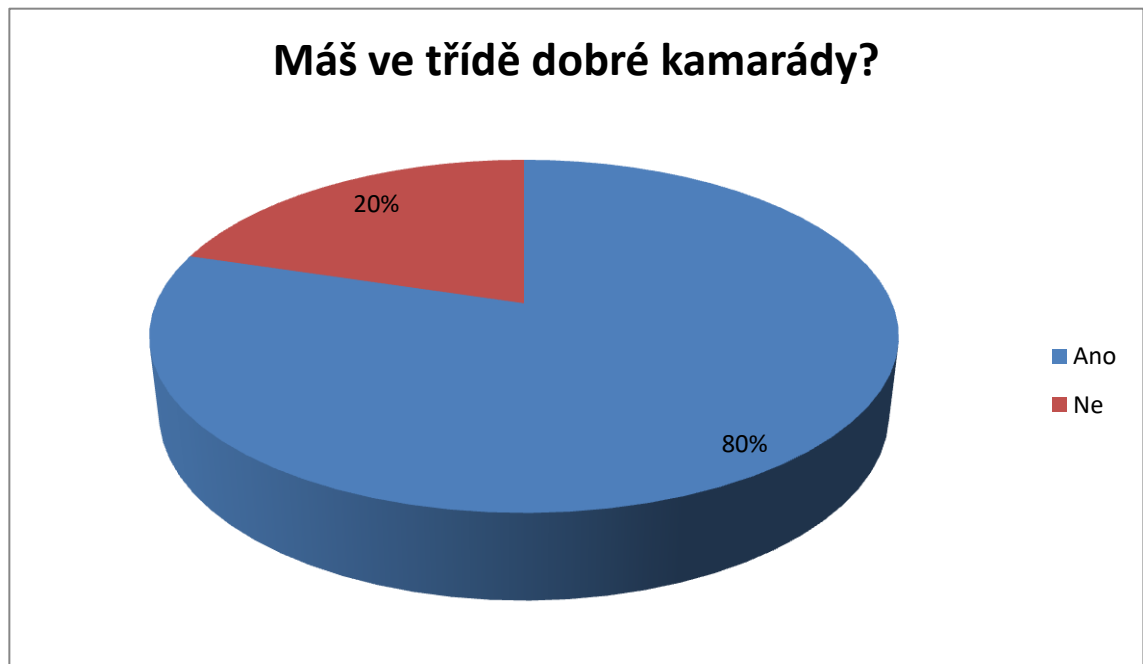
Položka č. 1: Jsi dívka nebo chlapec? Tato položka již byla vyhodnocena v části výběr vzorku respondentů.

Položka č. 2: Který stupeň základní školy navštěvuješ? Tato položka také byla vyhodnocena v části výběr vzorku respondentů.

Položka č. 3: Máš ve třídě dobré kamarády?

Z grafu č. 3 vyplývá, že si drtivá většina respondentů myslí, že má své třídě dobré kamarády. 80 dětí tedy říká, že má ve třídě dobré kamarády, naopak zbylých 20 dětí nemá ve třídě dobré kamarády.

Graf 3 Máš ve třídě kamarády?

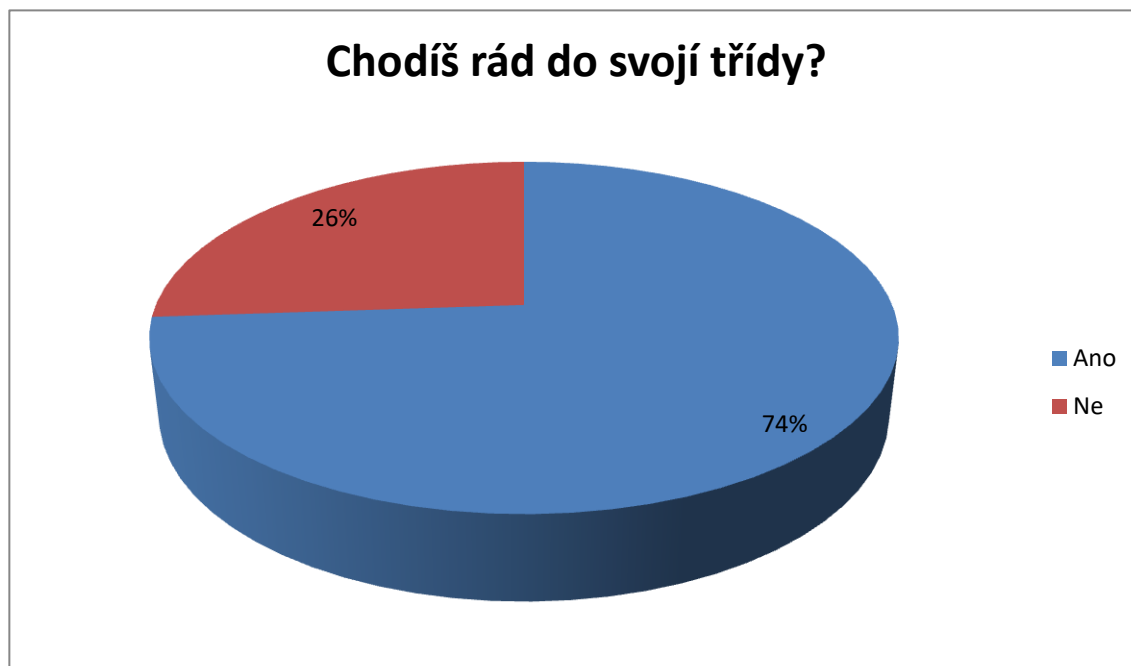

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 4: Chodíš rád do svojí třídy?

Na otázku, zda chodí rádi do školy, odpovědělo 74 dotázaných dětí kladně, tedy že ano. Zbylých 26 žáků navštěvuje školu nerado. Tento výsledek autorku nijak nepřekvapil, v podstatě lze říci, že očekávala podobný.

Graf 4 Chodíš rád do svojí třídy?

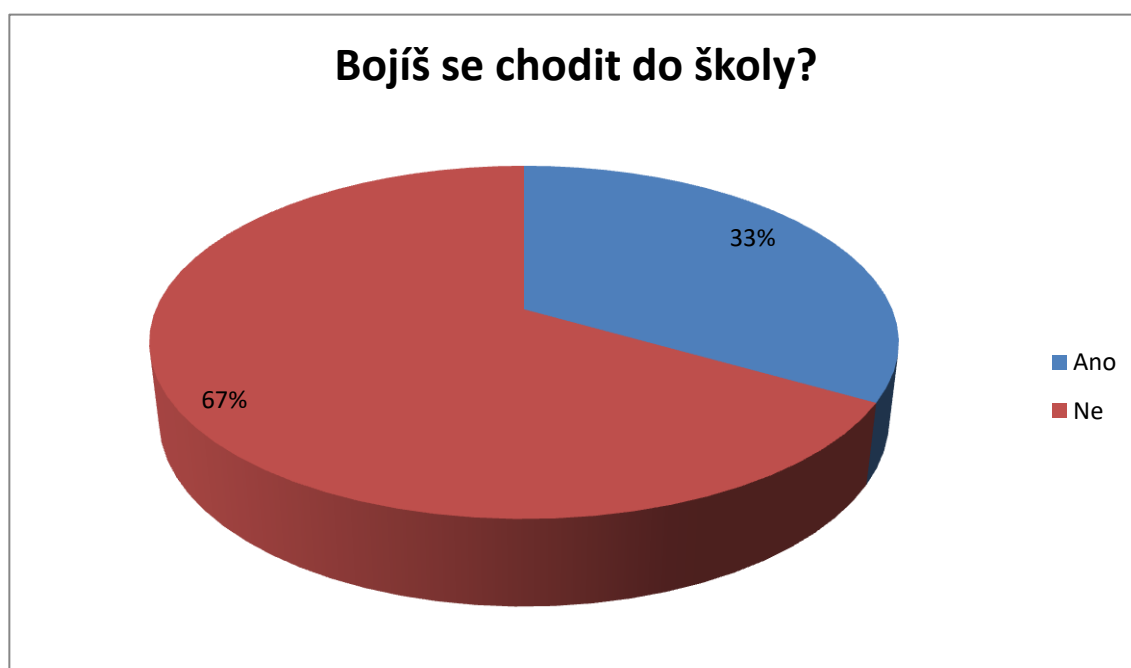

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 5: Bojíš se chodit do školy?

Z grafu č. 5 vyplývá, že 67 dětí z dotázaných respondentů se do školy nebojí chodit. Naopak 33 zbylých respondentů má z docházení do školy strach. Autorka musí uznat, že nečekala, že více než třetina žáků bude mít strach ze školní docházky. Nicméně je nutné dodat, že takto vysoké číslo nemusí být způsobeno pouze šikanou.

Graf 5 Bojíš se chodit do školy?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 6: Chovají se k sobě všechny děti z vaší třídy jako kamarádi?

Z šestého grafu je zřejmé, že většina z respondentů navštěvuje třídy, které nemají příliš přátelský kolektiv. Pouze 36 žáků odpovědělo kladně, zatímco zbylých 64 respondentů odpovědělo záporně. Zde musí autorka podotknout, že ji výsledná čísla vcelku zaskočila, neboť očekávala, že budou výsledky opačné.

Tento fakt může být problematický při tvorbě příznivého školního klimatu a mimo šikany se může také negativně odrazit například při inkluzi žáka se znevýhodněním.

Graf 6 Chovají se k sobě všechny děti z vaší třídy jako kamarádi?

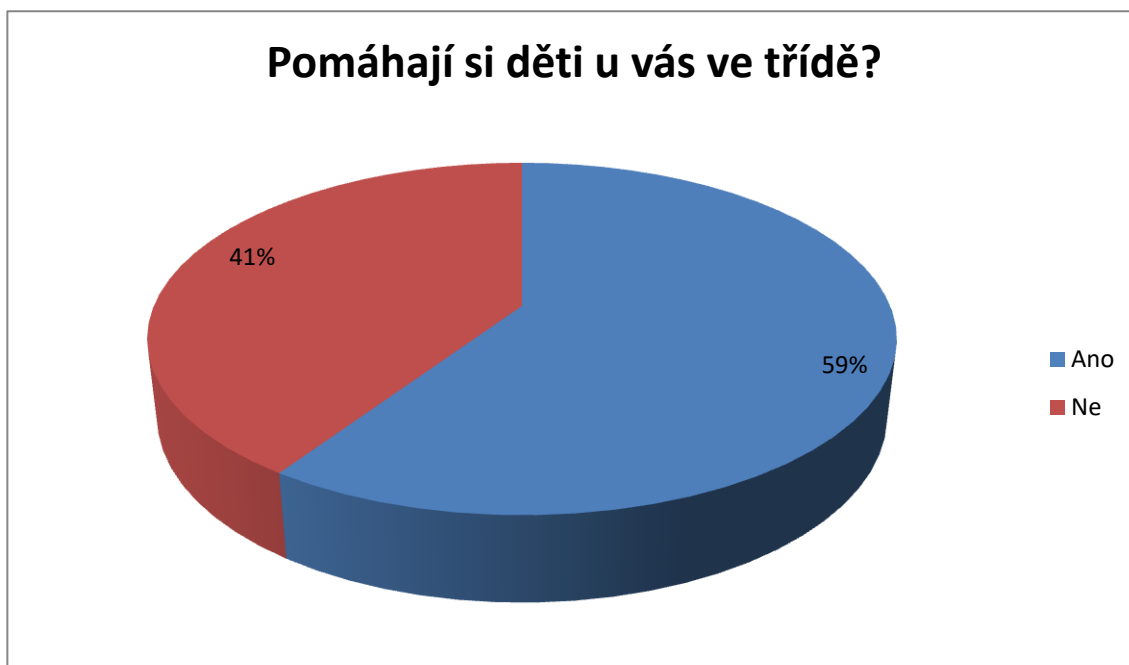

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 7: Pomáhají si děti u vás ve třídě?

Ze sedmého grafu vyplývá, že více než polovina respondentů si ve třídě vzájemně pomáhají, zatímco zbylých 41 žáků si ve třídě nepomáhá. Tento fakt se může velmi projevit při výskytu šikany ve třídě – zatímco děti, které jsou zvyklé si vzájemně pomáhat, se mohou zastat oběti v případě problému, ti, kteří si nepomáhají, se mohou k šikaně postavit velmi lhostejně. Nicméně zde se jedná o autorčinu osobní domněnku, je nutné dodat, že i žáci, kteří nejsou zvyklí na vzájemnou pomoc, mohou v krizové situaci překvapit.

Graf 7 Pomáhají si děti u vás ve třídě?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 8: Hádají se děti ve vaší třídě často?

Graf č. 8 nám ukazuje vcelku vyvážený výsledek. 52 dětí uvedlo, že u nich ve třídě často odehrávají hádky, zbylých 48 žáků odpovědělo záporně.

Graf 8 Hádají se děti z vaší třídy často?

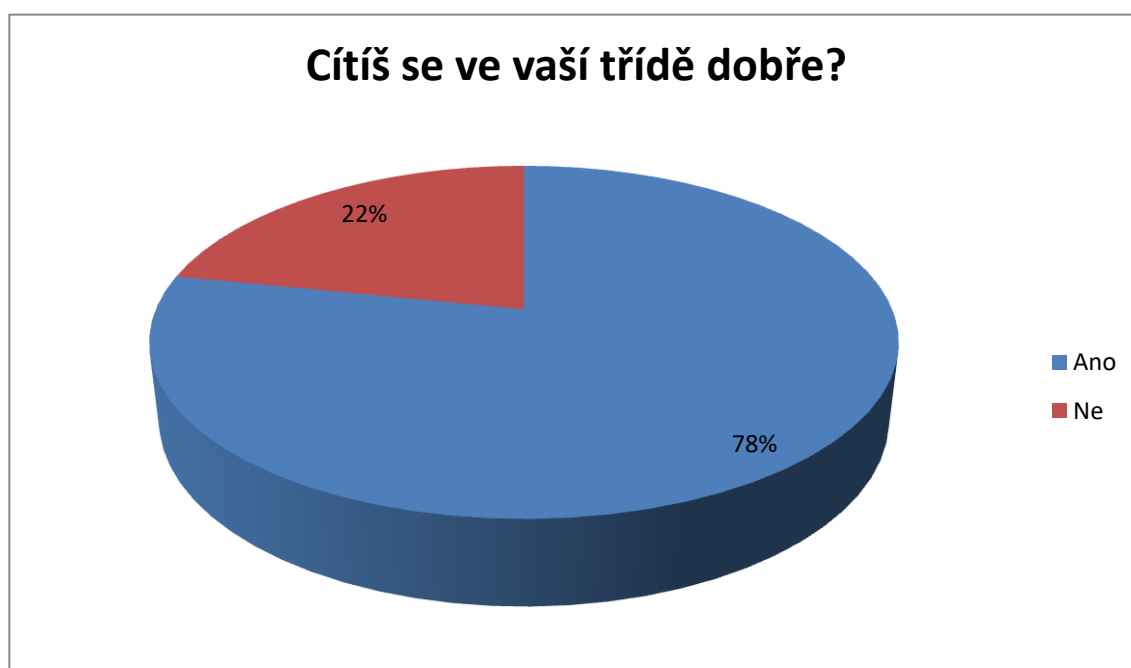

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 9: Cítíš se ve vaší třídě dobře?

Z tohoto grafu vyplývá, že 78 respondentů se ve své třídě cítí dobře, zbylých 22 žáků to má naopak. Tento výsledek je celkem překvapivý vzhledem k výsledku předchozí otázky, kde se celkem vysoké procento zmínilo, že se ve třídě často odehrávají hádky.

Graf 9 Cítíš se ve vaší třídě dobře?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 10: Všechny děti z vaší třídy rády chodí do školy?

I tento výsledek se zdá poněkud v rozporu s předchozím grafem. Zde nám z grafu vyplývá, že podle 67 respondentů nechodí všechny děti z jejich třídy rády školy. Pouze 33 respondentů uvedlo, že všechny děti z jejich třídy rády navštěvují školu.

Graf 10 Všechny děti z vaší třídy rády chodí do školy?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 11: Dělalí si děti z vaší třídy naschvály?

Tento graf nám ukazuje, že se ve třídách více než jedné třetiny dotázaných objevují naschvály. Zbýlých 61 žáků odpovědělo, že v jejich třídách se tento jev neobjevuje.

Graf 11 Dělalí si děti z vaší třídy naschvály?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 12: Je někdo ve třídě váš vůdce?

Výsledky tohoto grafu vyšly velmi vyváženě, podle 51 respondentů se u nich ve třídě neobjevil vůdce, zbylých 49 respondentů uvedlo, že vůdce u nich ve třídě je.

Graf 12 Je někdo ve třídě váš vůdce?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 13: Víš, co znamená slovo šikana?

Graf nám zde u 13. otázky říká, že 93 z dotázaných dětí zná pojem šikana a rozumí mu, zbylých 7 dětí uvedlo, že význam slova nezná. Dá se očekávat, že 7 dotázaných respondentů, kteří význam neznají, jsou mladšího věku a kvůli tomu se ve škole ještě s problematikou šikany nesetkali.

Graf 13 Víš, co znamená slovo šikana?

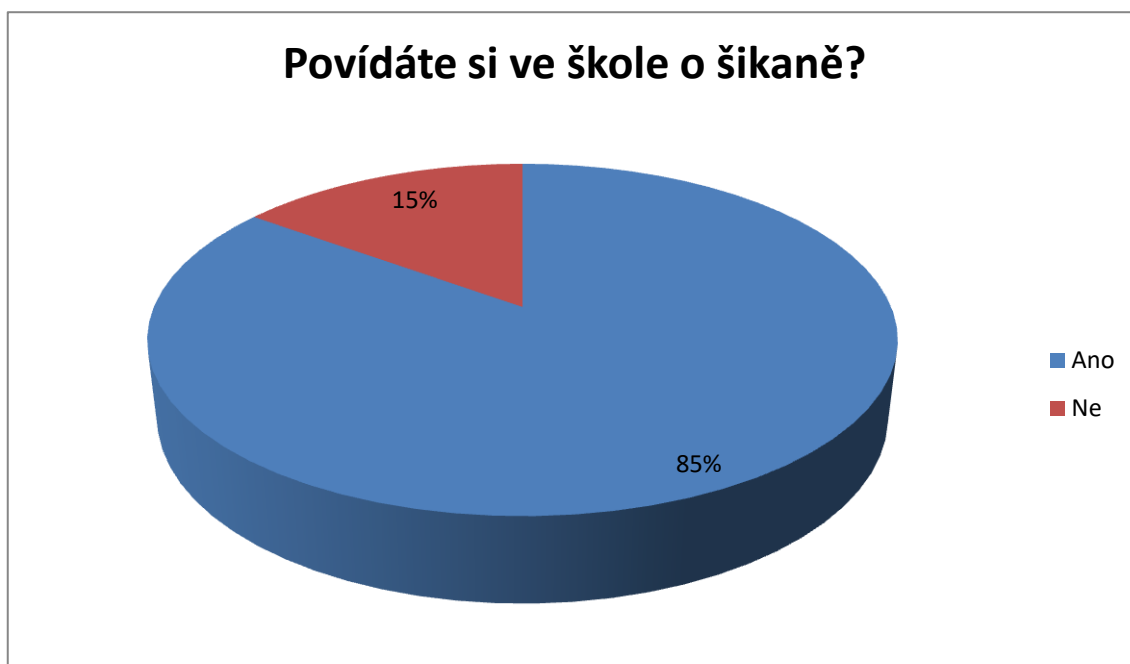

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 14: Povídáte si ve škole o šikaně?

Z níže uvedeného grafu je zřejmé, že většina respondentů uvedla, že ve škole problematiku šikany probírají. Kladně se zde vyjádřilo 85 z dotázaných dětí, zbylých 15 se vyjádřilo záporně. Jak již bylo zmíněno v předchozí otázce, i zde se dá očekávat, že negativně reagovaly především děti z nižších ročníků.

Graf 14 Povídáte si ve škole o šikaně?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 15: Je ve vaší třídě někdo, kdo ubližuje ostatním?

Z tohoto grafu vyplývá, že ve třídách 41 žáků se objevil někdo, kdo ubližoval ostatním. Zbýlých 59 žáků uvedlo, že v jejich třídě nikdo takový není.

Graf 15 Je ve vaší třídě někdo, kdo ubližuje ostatním dětem?

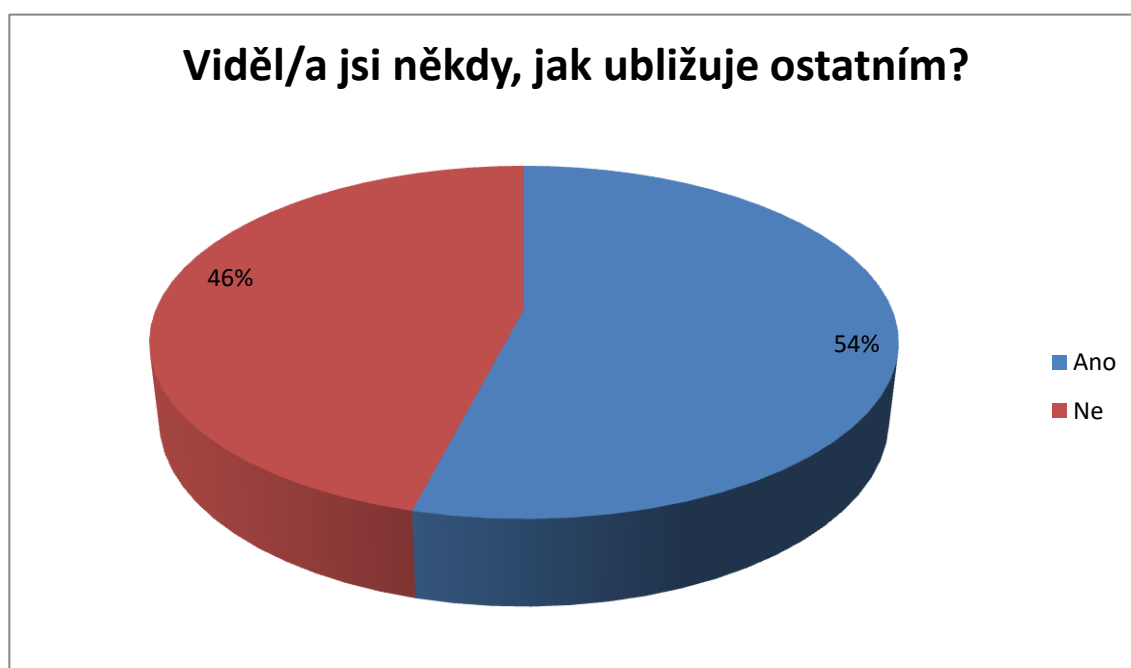

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 16: Viděl/a jsi někdy, jak ubližuje ostatním?

Tato otázka nebyla povinná pro všechny respondenty, byla určena pouze těm, kteří odpověděli kladně na předchozí otázku, tj. v jejich třídě se objevil někdo, kdo ubližoval ostatním. Z těchto 41 žáků jich 22 uvedlo, že sami byli svědky útoku tyrana. Zbýlých 19 dětí situaci na vlastní oči nevidělo.

Graf 16 Viděl/a jsi někdy, jak ubližuje ostatním?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 17: Řekl/a jsi to někomu dospělému?

Také tato otázka byla určena pouze těm, kteří mají ve své třídě tyrana. Vztahuje se k předchozí otázce, kde někteří odpověděli, že byli sami svědky ubližování slabšímu. Vycházíme zde z celkového počtu 22 žáků. Pouze 4 z nich se o situaci svěřili dospělé osobě, zbylých 18 dětí se o situaci dospělému nezmínilo.

Autorka si myslí, že jsou tato čísla až alarmující, nicméně nijak překvapivé to není. Stejně tak jako se oběti bojí svěřit dospělému, tento jev se vyskytuje i u svědků šikany. Všichni jsou natolik zmámeni mocí tyrana a vlastním strachem, že by se sami mohli stát obětí, popř. že by se násilí mohlo ještě stupňovat, že situace raději neřeší a nechávají si ji pro sebe.

Graf 17 Řekl/a jsi to někomu dospělému?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 18: Jak bylo ostatním ubližováno?

Tato otázka byla určena opět všem 41 žákům, kteří se zmínili, že se v jejich třídě objevila šikana. Žáci mohli v této otázce vybrat více možností, odpovědí se tedy získalo 75. Z toho 52 %, konkrétně 39 žáků, uvedlo, že se jedná o ubližování verbální cestou – posměšky, 33%, tedy 25 žáků, uvedlo, že tyran oběti schovával věci. 8 %, tedy 6 z dotázaných žáků, uvedlo, že agresor oběť bil. A posledních 7 % tvořilo 5 žáků, kteří se zmínili, že agresor oběť ohrožoval kopáním.

Graf 18 Jak bylo ostatním ubližováno?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 19 Byl/a jsi někdy ty sám obětí šikany?

Z níže uvedeného grafu vyplývá, že pouze 23 dětí se stalo obětí šikany, zbylých 77 dětí uvedlo, že se obětí nestaly.

Graf 19 Byl/a jsi někdy ty sám obětí šikany?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

Položka č. 20 Řekl/a jsi to dospělému?

Z grafu je patrné, že stejně jako v případě, kdy byli dotazovaní pouze svědky, ani zde se děti příliš nechtěly svěřovat dospělému. Z celkového počtu 23 zjištěných obětí se svěřilo pouze 35 % dětí, tedy pouze 8 dětí. Zbylých 65 % tvoří 15 dětí, které se dospělému rozhodly nesvěřit.

Graf 20 Řekl/a jsi to dospělému?

Zdroj: autorka práce, vlastní šetření, 2020

5.1 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Ověřování hypotéz bylo provedeno za pomoci metody dobré shody chí-kvadrát, přičemž bylo vycházeno z dat získaných při dotazníkovém šetření.

H1 Více dětí bylo svědky šikany než samotnými oběťmi

H1 Skutečnost, jaká je míra setkání se s šikanou

H_0 Míra setkání se s šikanou je pro oběti a svědky stejná.

H_A Míra setkání se s šikanou je pro oběti a svědky rozdílná.

Tabulka 1 Princip testu dobré shody chí-kvadrát

Míra setkání	Pozorovaná četnost P	Teoretická pravděpodobnost	Očekávaná četnost O	P-O	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Oběti	23	0,5	38,5	-15,5	0,32
Svědci	54	0,5	38,5	15,5	0,32
	$\Sigma 77$		$\Sigma 77$		$\Sigma 6,24$

Zdroj: autorka práce, 2020

Pro přijetí nebo zamítnutí výše uvedených hypotéz je nutné testování nulové hypotézy. Pro tento případ se vypočítává testové kritérium.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 6,24$$

Platnost nulové hypotézy je nutné ověřit tak, že porovnáme takzvanou kritickou hodnotu (ta je k nalezení ve statistických tabulkách) spolu se získanou hodnotou testového kritéria. Kritická hodnota je v našem případě 0,05, tedy 5 %. Dále je nutné odvodit stupeň volnosti. V našem případě je 1 stupeň volnosti. Stupeň volnosti je odvozen od počtu řádků v tabulce, v našem případě máme řádky 2.

Podle statistických tabulek je kritická hodnota chí-kvadrát pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti tato: $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Získaná hodnota $\chi^2 = 6,24$ je v našem případě větší než stanovená kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$. Z toho důvodu přijímáme alternativní hypotézu - Míra setkání se s šikanou je pro oběti a svědky rozdílná. Při ověřování této hypotézy bylo vycházeno ze získaných dat dotazníkového šetření, konkrétně z grafů č. 16 a č. 19.

H2 Lze předpokládat, že je mezi dotazovanými méně těch, kteří se do školy bojí chodit než těch, které do školy chodí rády.

H2 Skutečnost, jaká je četnost dotazovaných, kteří se bojí chodit do školy a četnost těch, kteří do školy chodí rádi

H₀ Mezi dotazovanými je stejné množství respondentů, kteří rádi chodí do školy a těch, kteří se do školy bojí chodit

H_A Mezi dotazovanými je rozdílné množství respondentů, kteří rádi chodí do školy a těch, kteří se do školy bojí chodit.

Tabulka 2 Princip testu dobré shody chí-kvadrát

Školní docházka	Pozorovaná četnost P	Teoretická pravděpodobnost	Očekávaná četnost O	P-O	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Ti, kteří chodí rádi	74	0,5	53,5	20,5	7,85
Ti, kteří se bojí chodit	33	0,5	53,5	-20,5	7,85
	$\Sigma 107$		$\Sigma 107$		$\Sigma 15,71$

Zdroj: autorka práce, 2020

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 15,71$$

Získaná hodnota $\chi^2 = 15,71$ je v našem případě větší než stanovená kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$. Z toho důvodu přijímáme alternativní hypotézu - **mezi dotazovanými je rozdílné množství respondentů, kteří rádi chodí do školy a těch, kteří se do školy bojí chodit.** Při ověřování této hypotézy bylo vycházeno ze získaných dat dotazníkového šetření, konkrétně z grafů č. 4 a č. 5.

H3 V případě výskytu šikany se s tím svěří dospělému spíše oběti než svědci šikany

H3 Skutečnost, že v případě výskytu šikany se dospělému spíše svěří oběti než svědci

H₀ Stejné množství svědků a obětí se svěří dospělému

H_A Rozdílné množství svědků a obětí se svěří dospělému

Tabulka 3 Princip testu dobré shody chí-kvadrát

Míra svěření se dospělému	Pozorovaná četnost P	Teoretická pravděpodobnost	Očekávaná četnost O	P-O	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Oběti	8	0,5	6	2	0,66
Svědci	4	0,5	6	-2	0,66
	$\Sigma 12$		$\Sigma 12$		$\Sigma 1,33$

Zdroj: autorka práce, 2020

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 1,33$$

Získaná hodnota $\chi^2 = 1,33$ je v našem případě menší než stanovená kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$. Z toho důvodu přijímáme nulovou hypotézu, tj. stejné množství svědků a obětí se svěří dospělému. Při ověřování této hypotézy bylo vycházeno ze získaných dat dotazníkového šetření, konkrétně z grafů č. 17 a č. 20.

H4 Lze předpokládat, že je větší četnost dětí, které si ve škole pomáhají než těch, v jejichž třídách si dělají naschvály.

H4 Skutečnost, že je větší míra dětí, které si ve škole pomáhají než těch, v jejichž třídách si dělají naschvály

H₀ Je shodná míra dětí, které si ve škole pomáhají a které mají naschvály

H_A Je rozdílná míra dětí, které si ve škole pomáhají a které mají naschvály

Tabulka 4 Princip testu dobré shody chí-kvadrát

Míra kooperace	Pozorovaná četnost P	Teoretická pravděpodobnost	Očekávaná četnost O	P-O	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Pomáhání	59	0,5	49	10	2,04
Naschvály	39	0,5	49	-10	2,04
	Σ 98		Σ 98		Σ 4,08

Zdroj: autorka práce, 2020

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 4,08$$

Získaná hodnota $\chi^2 = 4,08$ je v našem případě větší než stanovená kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$. Z toho důvodu přijímáme alternativní hypotézu - **je rozdílná míra dětí, které si ve škole pomáhají a které mají naschvály**. Při ověřování této hypotézy bylo vycházeno ze získaných dat dotazníkového šetření, konkrétně z grafů č. 7 a č. 11.

5.2 SHRNU TÍ PRŮZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Průzkumného šetření pro tuto bakalářskou práci se zúčastnilo celkem 100 žáků, z toho 56 dívek a 44 chlapců obou dvou stupňů základních škol ve Středočeském kraji, přičemž většina byla z druhého stupně. Toto šetření probíhalo formou vlastního anonymního dotazníku, který se skládal ze dvaceti otázek. Všechny otázky byly uzavřené a byly sestavovány tak, aby bylo možné odpovědět na stanovené hypotézy a zároveň splnit cíle práce. Hlavním cílem průzkumného šetření bylo zjistit míru informovanosti u žáků, případně i míru jejich vlastních zkušeností. Dílčím cílem celé práce pak je proniknutí do aktuální problematiky základních škol v České republice.

Dotazníkovým šetřením také měly být potvrzeny či vyvráceny tyto čtyři hypotézy:

H1 Více dětí bylo svědky šikany než samotnými obětmi

H2 Lze předpokládat, že je mezi dotazovanými méně těch, kteří se do školy bojí chodit než těch, které do školy chodí rády.

H3 V případě výskytu šikany se s tím svěří dospělému spíše oběti než svědci šikany.

H4 Lze předpokládat, že je větší četnost dětí, které si ve škole pomáhají než těch, v jejichž třídách si dělají naschvály.

Z výzkumného šetření nám vyplývá, že míra informovanosti u žáků základních škol je podle zjištěných výsledků velmi příznivá. 93 % dotázaných dětí se v otázce č. 13 vyjádřilo tak, že vědí, co znamená pojem šikana. V otázce č. 14 pak 85 % žáků zmínilo, že se u nich ve škole problematika šikany probírá. Autorka tedy vyhodnocuje hlavní cíl práce jako splněný. Za pomoci otázek v dotazníku se také podařilo zjistit míru zkušeností dotazovaných dětí.

Zde můžeme navázat potvrzením či vyvrácením hypotéz.

H1 Po ověření hypotézy za pomoci testové metody chí-kvadrát, se vzhledem k tomu, že získaná hodnota χ^2 je v našem případě větší než stanovená kritická hodnota $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$, potvrdila alternativní varianta nulové hypotézy - **hypotéza H1 tedy byla potvrzena**. Data pro ověření hypotézy H1 vycházela z grafů č. 16 a č. 19.

H2 Po ověření hypotézy za pomoci testové metody chí-kvadrát, se vzhledem k tomu, že získaná hodnota χ^2 je v našem případě větší než stanovená kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$, potvrdila alternativní varianta nulové hypotézy - **hypotéza H2 tedy byla potvrzena**. Data pro ověření hypotézy H2 vycházela z grafů č. 4 a č. 5.

H3 Po ověření hypotézy za pomoci testové metody chí-kvadrát, se vzhledem k tomu, že získaná hodnota χ^2 je v našem případě menší než stanovená kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$, potvrdila nulová hypotéza - **hypotéza H3 tedy byla vyvrácena**. Data pro ověření hypotézy H3 vycházela z grafů č. 17 a č. 20.

H4 Po ověření hypotézy za pomoci testové metody chí-kvadrát, se vzhledem k tomu, že získaná hodnota χ^2 je v našem případě větší než stanovená kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$, potvrdila alternativní varianta nulové hypotézy - **hypotéza H4 tedy byla potvrzena**. Data pro ověření hypotézy H4 vycházela z grafů č. 7 a č. 11.

Došlo tedy k potvrzení tří hypotéz a vyvrácení jedné hypotézy.

5.3 DOPORUČENÍ DO PRAXE

Jako zásadní se jeví utužování dobrých vztahů mezi dětmi. Velmi důležité je také zvýšit povědomí jak žáků, tak i pedagogických pracovníků, o existenci sociálně patologických jevů, včetně šikany, ve školním prostředí. Také je důležité zajistit dostatečné množství odborné přípravy – praktické i teoretické především pro speciální pedagogy, ale nemělo by se zapomínat ani na ostatní pedagogické pracovníky. V současné době je také třeba více zacílit na vzdělávání pedagogů v oblasti kyberšikany.

Stejně důležité je zvolení strategie dozoru na chodbách a ve školní jídelně. Je nutné k tomu přistupovat aktivně a kontrolovat důkladně třídy, chodby i skrytá místa.

Kooperace školy a rodičů je klíčová jak z hlediska prevence, tak i řešení již rozeběhnuté šikany. Je tedy důležité mezi nimi navázat úzký vztah, školy by měly zajistit osvětu rodičů různými setkáními a přednáškami o šikaně. Přednášky a besedy o šikaně by měly být ve větší míře zařazeny do minimálních preventivních programů.

Velký rozdíl by také mohla znamenat rozsáhlejší medializace šikanování. Touto formou by ale spíše než negativní příklady měly být sdíleny organizace, které jsou zde pro pomoc obětem. Veřejnost by měla být hravou formou seznámena s celou problematikou šikany, všichni by měli vědět, jaké jsou možnosti obrany.

Mimo jiné by šikanování ve školách také mohlo potlačit povinné nošení školních uniforem, nebo více schránek důvěry rozmístěných různě po budově školy. Dítě se možná nechce se svým problémem svěřit přímo ve třídě, kde je mu ubližováno, třeba by raději zvolilo schránku v jiné části školy.

6 DISKUZE

V průběhu výzkumného šetření bylo díky mnoha různým faktorům zjištěno několik problémů, jejichž existence se před začátkem výzkumu nedala očekávat. Otevíráme je tedy v následující podkapitole.

Již před začátkem psaní této bakalářské práce měla autorka v plánu se osobně dostavit na vybrané školy a zde provést dotazníkové šetření s celou třídou v rámci občanské výchovy. Součástí původního plánu také bylo si se třídou o tomto patologickém jevu popovídat, seznámit je se základními fakty. Nicméně jak již bylo zmíněno, současná situace byla během vypracovávání praktické části velmi nepříznivá, původní plán se tedy nepovedlo uskutečnit. I po změně strategie distribuce autorka očekávala, že se podaří sesbírat alespoň 140 vyplněných dotazníků, ale to se bohužel nepodařilo.

Autorka také u některých otázek očekávala pozitivnější výsledky. Nicméně je nutné brát v potaz fakt, že drtivá většina respondentů byly žáci druhého stupně. V důsledku právě probíhající puberty může být dynamika třídy narušena a z toho vyplývají překvapivé výsledky – výsledek otázky č. 8 a výsledek otázky č. 9.

Další problém, se kterým se autorka setkala v průběhu práce vypracovávání kvantitativního výzkumu, bylo ověřování hypotéz za pomoci testu dobré shody chí-kvadrát. Po konzultaci s několika studenty, kteří se s touto metodou setkali v rámci výuky statistiky, už bylo ověřování snadnější, i tak ale zabralo mnoho času. Ve výsledku se podařilo potvrdit 3 ze 4 hypotéz, což lze označit jako uspokojivý výsledek.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se věnuje problematice šikany na základních školách. S jistotou lze říci, že tento závažný sociálně patologický jev není problém pouze pro děti na základní škole, ale také dospělých lidí v zaměstnání. Nikdo z nás dopředu nemůže vědět, zda se stane obětí, přihlížejícím nebo pedagogem, který bude zodpovědný za řešení tohoto bolestného jevu.

Představa, že šikana je pouze takovým jevem, o kterém se mluví, ale ve společnosti se nevyskytuje, je velmi lákavá, nicméně po prostudování odborné literatury dospěla autorka k názoru, že snaha o vymýcení šikany ve školách je běh na dlouhou trať a je velmi pravděpodobné, že se jí nikdy nepodaří vymýtit úplně. Pedagogové, současní i budoucí, by si měli být dobře vědomi své pozice v tomto sociálně patologickém jevu, aby byli schopni možnou nastalou situaci řešit co nejdříve, nejefektivněji a bez předsudků.

Vzhledem k rozmachu masmédií se každý z nás setkává s agresivitou a násilím na denní bázi. Všichni víme, že svět je místem, ve které čeká spousta různých nástrah. A i přes všechny snahy se nám ze společnosti nikdy nepodaří šikanu ani ostatní sociálně patologické jevy zcela vymýtit. Je tedy na nás, abychom se pokusili ovlivnit dnešní mládež k lepšímu. Vedle rodiny, která na dítě působí výchovnou složkou v podstatě po celý jeho život, je příležitost na změnu také v rukou pedagogů. Na nás pedagozích je poskytnout žákům oporu a bezpečí, ať už v případě, že se stanou obětí kteréhokoliv ze sociálně pedagogických jevů, nebo i kdykoliv jindy. Děti by se měly ve škole cítit dobře a měly by svým pedagogům důvěřovat. Čím je důvěra dětí k pedagogům, tím spíše dojde k včasnému rozpoznání šikany a jejímu úspěšnému vyřešení.

Je důležité stanovit přísné sankce pro agresory, našim cílem by mělo být jejich patologické chování navrátit co nejdříve do normy, neboť ti, kdo dnes šikanují, se později mohou stát pachateli násilné trestné činnosti. Nebo se jejich potřeba tyranizovat druhé může projevit v osobním životě, kdy začnou týrat svého chotě, a dojde k rozvoji domácího násilí. Podaří-li se nám zastavit agresivní chování již v dětství nebo v dospívání, můžeme tím snížit riziko kriminality v dospělosti.

Z tohoto je patrné, že všechny sociálně patologické jevy jdou společně ruku v ruce a je důležité jim věnovat dostatečnou pozornost. I z toho důvodu rozhodně není na místě, aby učitelé zlehčovali tento problém nebo aby se tvářili, že se rozhodně nejedná o problém jejich školy. Šikana v různých podobách je přítomna na všech školách a je už jen na nás, jak se k situaci postavíme a jak ji budeme řešit. Každý učitel by měl myslet na to, že cílem jeho výchovného působení má být především pomoc dítěti a ne opak.

V praktické části této bakalářské práce byl proveden kvantitativní výzkum formou anonymního dotazníkového šetření. Autorka na základě získaných dat vyhodnocuje hlavní cíl práce, tedy zjistit míru informovanosti u žáků, jako splněný. Za pomoci otázek v dotazníku se také podařilo zjistit míru zkušeností dotazovaných dětí. Dílčí cíl bakalářské práce, tedy proniknutí do aktuální problematiky základních škol v České republice, byl naplněn v průběhu celé práce zásluhou prostudování odborné literatury a provedení dotazníkového šetření.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.

BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-00-01552-8.

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Praha: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

KAJANOVÁ, Alena. *Sociální patologie: vybrané kapitoly*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. ISBN 978-80-7394-449-0.

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-65-2.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2511-5.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha:Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

ŘÍČAN, Pavel. JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*, 1. Vydání, Praha: Grada Publishing, a.s, 2010., ISBN 978-80-247-2991-6

ŠTURMA, Jaroslav. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Hradec Králové: Líp, 2001. ISBN 80-902289-5-x.

VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.

VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-912-5.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Univerzita Komenského Bratislava: Public Promotion, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

Seznam použitých internetových zdrojů

Co děláme. *Nenech to být* [online]. [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://www.skoly.nntb.cz/co-delame/>

Chí-kvadrát test. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ch%C3%AD-kvadr%C3%A1t_test

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016 [online]. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>

Mobbing. *Stem/Mark* [online]. 2015 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.stemmark.cz/mobbing-22015/>

Šikanu v práci zažila téměř čtvrtina Čechů, zjistil průzkum. *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/XzRvN>

SEZNAM ZKRATEK

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

č. - číslo

č. j. – číslo jednací

ČR – Česká republika

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

s. - strana

tj. – to je

USA – United States of America

Vyd. – vydavatelství, nebo vydáno

ZŠ – základní škola

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1 Princip testu dobré shody chí-kvadrát	59
Tabulka 2 Princip testu dobré shody chí-kvadrát	60
Tabulka 3 Princip testu dobré shody chí-kvadrát	61
Tabulka 4 Princip testu dobré shody chí-kvadrát	62

Seznam grafů

Graf 1 Složení respondentů podle pohlaví.....	38
Graf 2 Respondenti podle stupně ZŠ	39
Graf 3 Máš ve třídě kamarády?.....	41
Graf 4 Chodíš rád do svojí třídy?.....	42
Graf 5 Bojíš se chodit do školy?	43
Graf 6 Chovají se k sobě všechny děti z vaší třídy jako kamarádi?	44
Graf 7 Pomáhají si děti u vás ve třídě?	45
Graf 8 Hárají se děti z vaší třídy často?	46
Graf 9 Cítíš se ve vaší třídě dobře?	47
Graf 10 Všechny děti z vaší třídy rády chodí do školy?	48
Graf 11 Děljají si děti z vaší třídy naschvály?	49
Graf 12 Je někdo ve třídě váš vůdce?	50

Graf 13 Víš, co znamená slovo šikana?	51
Graf 14 Povídáte si ve škole o šikaně?	52
Graf 15 Je ve vaší třídě někdo, kdo ubližuje ostatním dětem?	53
Graf 16 Viděl/a jsi někdy, jak ubližuje ostatním?.....	54
Graf 17 Řekl/a jsi to někomu dospělému?	55
Graf 18 Jak bylo ostatním ubližováno?	56
Graf 19 Byl/a jsi někdy ty sám obětí šikany?	57
Graf 20 Řekl/a jsi to dospělému?	58

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
----------------------------	---

Příloha A – Dotazník

Celé znění dotazníku:

Dobrý den,

Jmenuji se Veronika Hromasová a jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského. V současné době sbírám data ke svojí bakalářské práci na téma „Šikana jako sociálně patologický jev v základní škole ve Středočeském kraji“ prostřednictvím dotazníkového šetření. Dovoluji si Vás poprosit, abyste věnovali pár minut svého času vyplnění níže uvedeného dotazníku. Výsledky dotazníku jsou anonymní.

Děkuji za ochotu a Váš čas.

Šikana jako sociálně patologický jev v základní škole ve Středočeském kraji

(Otázky označené * jsou povinné)

1. Jsi: *
 - a) Dívka
 - b) Chlapec
2. Který stupeň základní školy navštěvuješ? *
 - a) 1. Stupeň
 - b) 2. Stupeň
3. Máš ve třídě dobré kamarády? *
 - a) Ano
 - b) Ne
4. Chodíš rád do svojí třídy? *
 - a) Ano
 - b) Ne
5. Bojíš se chodit do školy? *
 - a) Ano
 - b) Ne
6. Chovají se k sobě všechny děti z tvojí třídy jako kamarádi? *
 - a) Ano
 - b) Ne
7. Pomáhají si děti u vás ve třídě? *
 - a) Ano

- b) Ne
8. Hádají se děti ve vaší třídě často? *
- a) Ano
b) Ne
9. Cítíš se ve vaší třídě dobře? *
- a) Ano
b) Ne
10. Všechny děti z vaší třídy rády chodí do školy? *
- a) Ano
b) Ne
11. Dělalí si děti z vaší třídy naschvály? *
- a) Ano
b) Ne
12. Je někdo ve třídě váš vůdce? *
- a) Ano
b) Ne
13. Víš, co znamená slovo šikana? *
- a) Ano
b) Ne
14. Povídate si ve škole o šikaně? *
- a) Ano
b) Ne
15. Je ve vaší třídě někdo, kdo ubližuje ostatním? *
- a) Ano
b) Ne
16. Viděl/a jsi někdy, jak ubližuje ostatním?
- a) Ano
b) Ne
17. Řekl/a jsi to někomu dospělému?
- a) Ano
b) Ne
18. Jak bylo ostatním ubližováno?
- a) Ano
b) Ne

19. Byl/a jsi někdy ty sám obětí šikany? *

a) Ano

b) Ne

20. Řekl/a jsi to někomu dospělému?

a) Ano

b) Ne

Vřele Vám děkuji za vyplnění dotazníku!

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Veronika Hromasová

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Denní studium

Název práce: Šikana jako sociálně patologický jev na základní škole

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 58

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 16

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.